DĂRILE PERSONALE ALE POPULAŢIEI DIN ŢARA ROMÂNEASCĂ A MOLDOVEI ŞI DĂRILE ÎN BANI PENTRU TURCI DE LA ÎNTEMEIEREA STATULUI ŞI PÎNĂ LA REFORMA LUI CONSTANTIN MAVROCORDAT (1359—1741) (I).

N. GRIGORAŞ

Dările au avut totdeauna caracteristici comune, după care pot fi clasificate, ca de exemplu forma de plată (în bani sau natură), dar şi după destinaţie: 1) cele destinate vistieriei sau întreţinerii curţii domneşti, 2) cele din care se plătea tributul, alte sume cerute de Poartă sau destinate demnitarilor turci, precum şi costul obligaţiilor de aprovizionare al Constantinopolului, armatelor şi diferitelor garnizoane turceşti.

Sub formă de dări în natură se stringeau toate produsele necesare întreţinerii curţii domneşti, ca: cereale, carne, vin, miere, ceară, său etc. În cazuri grave sau de extremă urgenţă, în special în timp de război, se făceau rechiziţii de alimente, animale şi mijloace de transport. Criteriul de împărţire a dărilor în directe şi indirecte se poate aplica şi în evul mediu. Contribuabilii impuşi la plata dărilor directe se înscriau în registre speciale, cu specificarea sumei de plată către vistierie, iar cele indirecte se încasau sub formă de taxe aplicate pe bunurile de consum, cu ocazia comercializării lor.

Unul din principiile generale care, a guvernat în organizarea fiscală a orînduirii feudale fost lipsa generalităţii, uniformităţii şi echităţii de impunere. Boierimea, clerul înalt şi alta categorii sociale s-au bucurat de privilegii fiscale şi de numeroase scutiri. Organizarea fiscale a reprezentat clar raporturile dintre clasele sociale, adică împărţirea locuitorilor în privilegiaţi şi neprivilegiaţi.

Un grup distinct de dări l-au format cele care grevau proprietatea funciară, ca dijma, dajdea grădinilor, pogonăritul pe vii, prisăcăritul, tutunăritul etc. Din a doua jumătate a secolului al XVII-lea s-au introdus „chilele“ care, deşi se repartizau pe cap de locuitor nu afectau pe boieri sau mănăstirile.

Dările din timpul orînduirii feudale purtau diferite denumiri, potrivit necesităţilor sau motivelor care le-au creat, după materia impozabilă ca: vite, terenuri cultivate, după monedele în care trebuiau să se plătească etc. Din cauza rarităţii monedei adeseori pentru dările în bani se luau produse şi mai ales vite, iar pentru cele în natură şi munci a existat tendinţa permanentă de a fi transformate în bani. De asemenea, din dările cu destinaţie precisă, de exemplu cele încasate pentru a se face faţă obligaţiilor impuse de turci, dacă se încasa mai mult, ceea ce se obişnuia frecvent, domnii îşi reţineau restul, iar uneori din cele cuvenite vistieriei se putea plăti şi tributul.

Oricare le-ar fi fost însă natura şi destinaţia, obligaţiile fiscale din timpul orînduirii feudale se pot împărţi în: a) dări directe şi b) dări indirecte. Primele se plăteau pe persoane sau producţie, fiecare contribuabil fiind înscris în catastife cu obligaţia respectivă, iar cele indirecte sub forma taxelor pe bunurile de consum. Majoritatea locuitorilor ţării, în special ţăranii, au avut de suportat dări în bani, la început reduse ca număr, dări în natură, în nu-

măr mai mare, pentru care a existat tendința de a fi transformate în bani, precum și obligații în muncă.

Contribuabilii țărani din Transilvania începînd din secolul al XIII-lea trebuiau să dea, să plătească și să muncească oricît doreau proprietarii. Astfel ei au fost obligați să dea zecimea din produse, oi grase, porci, gîște, găini, cantități de făină, să strîngă fînul și toată recolta proprietarului, să pescuiască pentru el, să-i facă toate transporturile de care aveau nevoie, să sape șanțuri etc[1].

În perioada feudalismului timpuriu circulația monetară din Moldova, a fost redusă Așa se explică de ce o parte însemnată din dări s-a perceput în natură. Majoritatea dărilor. strînsesau încasate erau canalizate spre capitala țării de unde în bună parte, începînd din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, au început să ia drumul Constantinopolului, pentru a satisface pretențiile și cerințele neînchipuit de mari ale turcilor.

O parte din dări puteau fi progresive după cantitatea de bunuri sau venituri, cînd se aplica local sistemul cislei, care încerca să corecteze inegalitățile. Deci, în materie de dări directe, între contribuabili și fisc a fost o anumită legătură, primii fiind înscriși în catastifele visteriei, la suma cislei localității sau unității administrative din care făceau parte. Între darea indirectă și contribuabil, în primul rînd și organele de percepere ale statului, în al doilea rînd. lipsește orice legătură. Contribuabilul care plătea o asemenea dare nu era și nici nu putea fi înscris în registrele organelor fiscale, taxa fiind percepută numai de la cel care avea nevoie de anumite bunuri de consum, a căror comercializare și-o rezervase statul.

Fiscul a încasat totdeauna dările indirecte de la cumpărători prin intermediul vînzătorului, fiind astfel înlăturat cel mai elementar principiu de echitate, deși pentru orînduirea feudală asemenea dări ar fi admisibile, fiindcă le plăteau și categoriile sociale privilegiate. Privite doar din acest punct de vedere s-ar putea susține că dările indirecte din timpul orînduirii feudale au impus principiul generalității și uniformității, deoarece s-au plătit în aceeași măsură și de bogat și de sărac.

Mult timp dările indirecte — în special taxele vamale — au constituit sursa principală a veniturilor visteriei statului, poate chiar unica în monedă. Prin perceperea de taxe se scumpeau articolele de primă necesitate, lovindu-se astfel în nivelul de viață, destul de scăzut, al maselor. Cuantumul acestor taxe n-a fost fix, ci a variat, depinzînd de lăcomia domnilor și a agenților visteriei. Natura și valoarea taxelor pe orice fel de bunuri n-a avut niciodată vre-o stabilitate. Ele se plăteau în bani și în natură. Suma încasată revenea visteriei sau arendașului, iar cota percepută în natură revenea domnului sau chiar agentului încasator.

Veniturile oricărui stat feudal, ca și Moldova, pot fi împărțite în ordinare și extraordinare. Primele ar fi fost cele obținute din impunerea resurselor economiei private, iar cele de al doilea din prăzile de război, tribut sau censul obligatoriu plătit de comunități străine[2], împrumuturile, emisiunile monetare, amenzile etc.

În Moldova sarea a constituit un monopol de exploatare și desfacere, fiind supusă în întreaga țară unui regim special de taxe[3] acordîndu-se scutiri în special mănăstirilor[4]. Pînă la mijlocul secolului al XVI-lea exploatarea salinelor din Moldova s-a făcut direct de domni, prin slujbașii lor. Sama ocnei amintită în anul 1542 arată că a existat o exploatare organizată, cu o contabilitate proprie și un control superior. Domnii moldoveni au oprit chiar exploatarea mai multor zăcăminte de sare pentru a nu i se micșora prețul. Exploatarea sării aducea domnului un mare cîștig, fiindcă, în afară de moldoveni, o cumpărau locuitorii din Crimeea „și din alte ținuturi mai îndepărtate"[5].

Ca și în secolul al XV-lea și în prima jumătate a secolului al XVI-lea ocnele au continuat să fie exploatate în regie, dar în secolul următor s-a introdus și sistemul arendării[6]. Sama ocnei este menționată în continuare, în special cu ocazia fraudelor sau a datoriilor rămase din vînzarea sării de către slujitorii domnești[7]. Locuitorii care nu dovedeau că foloseau

---

[1] Friederich Schuler von Libloy, *Siebenburghische Recchtsgeschichte*, Hermannstadt, 1867, ed. a II-a, p. 95 și urm.

[2] *Hurmuzaki*, vol. XV 1, p. 285 (1525, august, 28; vezi și p. 317).

[3] *Documentele privind istoria României. A. Moldova* (în continuare se va citi *D.I.R.A*), sec. XV, vol. II, nr. 312.

[4] *Ibidem*, nr. 321, 325 și 413.

[5] D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, Edit. Acad., București, 1973, p. 104 — 105.

[6] C. Calmuschi, *Principalele dări ale Moldovei și Țării Românești mai ales în sec. al XVIII-lea*, Vaslui, 1891, p. 169.

[7] Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava, XXIV bis/13.

pentru consum sare de la ocnă erau obligați să plătească o dare numită „solărit“ [8]. Din sarea scoasă din ocne domnii dăruiau anumite cantități mănăstirilor[9] și unor mari dregători. În timpul celei de a doua domnii a lui Antioh Cantemir (1705—1707) s-a „înființat în Moldova dregătoria de mare ban, "și i s-au făcut venit cite un ban de drobul de sare de la ocnă[10].

Pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea nu avem nici o indicație asupra venitului scos de domni din vînzarea sării. În anul 1818 se încasase pentru sarea vîndută suma de 359.011 lei, iar în anul următor 514.618 lei. Cu toate acestea se afirmă că în anul 1819 cheltuielile ocnelor au fost de 538.943 lei, deci exploatarea lor s-a soldat cu un deficit de 10.223 de lei[11].

Nu se știe dacă vînatul și pescuitul au constituit cîndva un monopol domnesc. Se poate afirma sigur doar că domnitorii au făcut donații de iazuri și bălți și cantități de pește din iazurile și pescăriile domnești, cu dreptul de comercializare și cu scutirile de vamă respective, extinse pe aproape întreg teritoriul țării. În afară de aceasta, în anumite localități existau instalații domnești de pescuit și conservarea peștelui. Una pare a fi fost la Chilia, din care mănăstirile primeau în dar, în afară de peștele obținut, cantități de icre negre[12], de morun și crap[13]. Domnii țării puteau crea orice monopol. Astfel, Alexandru Lăpușneanu a introdus monopolul vînzării boilor, în special pe piețele din Transilvania [14], ca și al vînzării pieilor[15].

Domnii moldoveni au făcut la diverse persoane sau instituții donații de dări, din localități sau regiuni mai întinse. Primul exemplu îl avem de la Alexandru cel Bun, care, în 1421, decembrie, 13 a donat „tîrgul Siret și Volhovățul“, împreună cu satele, cătunele, morile, heleșteiele, vămile, datoriile, dările, produsele și veniturile“, „și cu toare bunurile“, care ascultau de Siret și Volhovăț“, cit timp ar fi trăit, fostei sale soții Rimgailla[16].

Această constituire de pensie viageră a fost adaosă și printr-un venit fix, în sumă de 600 ducați aur, plătibili în două rate, una la 29 iunie și a doua la 25 decembrie. În cazul nerespectării angajamentului, Alexandru cel Bun se obliga să plătească un adaos de 600 ducați de aur. Toată suma, împreună cu adaosul amintit, dacă n-avea să fie plătită la termenele fixate, urma să fie suportată de negustorii moldoveni, fără ca Alexandru cel Bun să aibă dreptul de a protesta sau recurge la represalii[17].

Cel mai interesant document în această privință poartă data de 1 septembrie 1435. Prin el Ilie vodă făcea cunoscută regelui polon împăcarea cu fratele său Ștefan. Din acest act se constată oficial că Ilie a constituit fratelui său un apanagiu special, cu veniturile respective[18], care cuprindea regiunea cetății Chilia, cu vama și iazurile, orașul Vaslui cu teritoriul care asculta de el, regiunea Tutovei cu tîrgul Bîrlad, ținutul Covurlui, orașul Tecuci cu tot ținutul și Oltenii[19].

DAREA ȘI POSADA ÎN MOLDOVA

Dările au fost, implicit, legate de organizarea de stat. Inițial juzii și cnejii, ca șefi ai unor forme embrionare de stat, au pretins locuitorilor aflați sub conducerea lor, dijme din produsele agricole și chiar din turme. Se înțelege că un asemenea regim fiscal s-a reorganizat după ce cnezatele și voievodatele au fost înlocuite cu o formă superioară de stat, în fruntea căruia a fost instalat monarhul feudal, denumit de români *domn*. Reședința principală a acestuia a devenit centrul administrativ al statului.

Domnii s-au înconjurat de o curte, care trebuia întreținută, de asemenea pentru administrarea statului s-au înființat un număr de instituții încadrate cu slujitori, iar pentru apărarea

[8] *Uricarul*, vol. II, p. 112.
[9] *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. III, nr. 347 ; vol. IV, nr. 201.
[10] I. Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. a II-a, București, 1959, p. 176.
[11] *D.I.R.A.*, sec. XIV, XV, vol. I, nr. 102, 221, 246, 251, 252, 289, 308, 321, 328, 441, 457 ; vol. II, nr. 91.
[12] *Ibidem*, vol. I, nr. 256.
[13] *Ibidem*, nr. 417.
[14] Al. Grecu, *op. cit.*, p. 204.
[15] A. Veress, *Documente privitoare la istoria Transilvaniei, Moldovei și Țrăii Românești*, vol. I, p. 211.
[16] *Ibidem*, p. 49.
[17] *Ibidem*.
[18] J. Dlugossi, *Historiae Polonicae*, Lipsiae, 1711, tom. I, lib. XII, col. 690 ; N. Grigoraș, *Din istoria diplomației moldovenești (1432 — 1457)*, Iași, 1948, p. 62.
[19] M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, p. 681—682.

teritoriului şi impunerea autorităţii domnului şi a aparatului de stat s-a înfiinţat un corp permanent de oaste, care trebuia întreţinut şi dotat cu armament corespunzător.

Întreţinerea oastei, a instituţiilor şi a personalului, care le încadra, a trebuit să se facă prin contribuţiile locuitorilor statului, cărora li s-a pretins, sub formă de dări o parte din venituri, fie în bani fie în produse. De asemenea, pentru întreţinerea unora din instituţiile de stat locuitorii neprivilegiaţi au trebuit să presteze şi munci cu caracter public. Impunerea şi perceperea dărilor şi supravegherea executării muncilor cu caracter public s-a realizat cu sprijinul unui numeros şi complicat aparat public de constringere.

Din marele număr de dări introduse şi percepute în Moldova în evul mediu, cele mai vechi, adică primele indicate în documentele interne, au fost *darea şi posada.*

Darea plătită de marea majoritate a populaţiei ţării, confundată cu birul din secolul al XVI-lea [20] şi care, după alţi cercetători a devenit birul de mai tirziu[21], a fost *darea*, numită **ДАН** în documentele scrise în limba slavă. Totuşi s-a scris că este „o eroare să se afirme că darea ar fi birul sau darea pentru birul de plătit turcilor"[22].

Din numeroasele contribuţii directe ale locuitorilor Moldovei, după instaurarea suzeranităţii turceşti, unele au avut o destinaţie specială, adică au devenit contribuţii din care se plătea în primul rînd tributul. Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea primul din acestea a fost darea, cum a remarcat I.C. Filitti[23], dar precizăm noi, cu denumirea specială de **ДАН ЦАРСКА**[24] *(darea împărătească).*

Faţă de celelalte contribuţii darea este amintită, în izvoarele interne cu circa 15 ani mai tîrziu (1 august 1444)[25]. De cînd apare ea este menţionată. cu rari excepţii, înaintea tuturor celorlalte[26]. Denumirea acestei contribuţii a produs unele confuzii şi datorită faptului că unii traducători din secolul al XVIII-lea ai documentelor din secolele al XV-lea şi al XVI-lea au tradus-o prin dajde. Documentele care menţionează darea se pot împărţi în două categorii. Prima arată clar că darea „se da",[27] iar a doua că „se plătea"[28]. Plata scoate în evidenţă faptul că mai înainte darea a fost o contribuţie în natură, transformată sau convertită de timpuriu, în bani. Documentele de pînă în 1456 arată concomitent, că darea „se da" dar că se şi plătea[29]. O lumină asupra destinaţiei acestei contribuţii şi a transformării ei în bani aruncă documentele de după 20 ianuarie 1456[30], de cînd se indică precis că darea se plătea. Excepţie fac doar două documente, ambele din 15 martie 1490[31].

Faptul că după 20 ianuarie 1456 se consemnează frecvent plata acestei contribuţii, cu excepţiile amintite, apariţia, în documentele din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, a „dării împărăteşti[32] (**ДАН ЦАРСКЪ**) ar arăta că după închinarea de la Vaslui, „darea" a fost contribuţia

---

[20] I. Vlădescu, *Despre dări sau impozite. I. Birul*, Bucureşti, f.a., p. 41 şi urm.

[21] C. Filitti, *Consideraţii generale despre vechea organizaţie fiscală*, Bucureşti, f.a., p. 8. Consideră că „impozitele în numerar erau : darea personală, zisă dajde, apoi bir în Muntenia, dare, apoi bir în Moldova".

[22] Virgil Pintea, *Impozite taxe şi amenzi moldoveneşti pînă la 1504*, în „Cercetări istorice", an. X — XII (1934 — 1936), nr. 2, p. 154.

[23] I.C. Filitti, *op. cit.*, p. 8.

[24] N. Grigoraş, *Despre răscoalele ţăranilor moldoveni în vremea domniilor lui Petru Şchiopul (1574 — 1579) şi (1588 — 1591)*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Istorie, an. XI (1960), fasc. 2, p. 235.

[25] C. Cihodaru, I. Caproşu, L. Şimanschi, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova* (1384 — 1448), vol. I, Edit. Acad., Bucureşti, 1975, nr. 249.

[26] *Ibidem* (dare, iliş, podvoadă), nr. 266 (1446 martie 11, dare, iliş, povoadă), nr. 273 (1447 august 22, dare, podvoadă, iliş) etc.

[27] L. Şimanschi, Georgeta Ignat şi D. Agachi, *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II (1449 — 1486), nr. 28, 34, 40, 44.

[28] *Ibidem*, vol. I, nr. 273, 278, vol. II, nr. 55, 70, 84.

[29] *Ibidem*, vol. I, nr. 249, 266, 270, 277, 270.

[30] *Ibidem*, vol. III, nr. 55.

[31] *D.I.R.A.*, vol. cit. nr. 124 şi 125.

[32] *Ibidem*, sec. XVI, vol. III, nr. 86 (1576 aprilie 18); vezi şi Damaschin Mioc, *Organizarea fiscală*, în *Istoria României, II*, Edit. Acad., Bucureşti, 1962, p. 578 ; pentru Ţara Românească, de acelaşi ,*Originea şi funcţiile birului în Ţara Românească pînă la sfirşitul secolului al XV-lea*, în „Studii şi referate privind istoria României", vol. I, Bucureşti, 1854, p. 642 — 643

din care a început să se plătească turcilor tributul[33]. S-ar părea însă că Ștefan cel Mare fixase o anumită regiune din care se încasau sumele necesare plății tributului[34], ceea ce ar arăta că în vremea lui „darea" nu a fost destinată pentru acoperirea acestei obligații externe.

Informația documentară despre dare nu amintește niciodată dregătorii care o încasau sau o stringeau, dacă se percepea în natură (produse sau din animale), spre deosebire de celelalte dări, pentru care, obișnuit, sint indicați slujitorii respectivi ai visteriei. În timpul domniei lui Ștefan cel Mare locuitorii satelor plăteau în bani și o dare episcopească (бнскꙋпов дан)[35].

S-a scris greșit că birul „a fost una din cele dintii dări la care a fost supusă populația" neprivilegiată „de care nobilimea era scutită"[36], fiindcă darea este, față de alte contribuții mai nouă. O parte din vechii cercetători, care s-au ocupat de bir, pe lingă afirmația că a fost „poate impozitul cel mai vechi al țărilor române", au susținut, de asemenea greșit, că încă de la început s-a plătit în bani[37].

Birul vine de la ungurescul ber = simbrie, chirie. Sub această formă se găsește la limbile sirbă și bulgară. În ruteană byr are înțelesul de contribuție, impozit[38]. În Moldova denumirea de bir apare pentru prima dată în cronica lui Eftimie, scrisă în timpul domniei lui Al. Lăpușneanu și al urmașilor săi. Eftimie a consemnat că Iliaș Rareș, „au pus pe toți boierii mari și mici și pe tot sfatul boieresc, bir mare" (велнкъ бнр)[39]. La 30 mai 1637 se preciza că obligația Moldovei față de turci se numea bir.[40]

Numele frecvent care se dă acestei contribuții în documentele moldovenești scrise în limba slavă e acela de дан, în afară de citeva excepții, dar în cele scrise în limba română a fost numit dare, dajde și bir. Este deci clar că între dare și bir nu este nici o deosebire. Nicolae Iorga a afirmat că birul a fost impozitul suveranului.[41] Părerea lui o credem justă și sigur că o asemenea contribuție a fost introdusă în Moldova la o anumită dată după întemeierea statului, dar în istoriografia noastră s-au produs confuzii, birul fiind confundat cu haraciul, adică cu tributul pe care Moldova a fost obligat să-l plătească turcilor[42].

Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, mai precis din timpul primei domnii a lui Petru Șchiopul (1574—1579), pe lingă vechea contribuție numită dare, s-a introdus una nouă numită darea împărătească дан царскъ[43] (în documentele scrise în limba slavă). Deci Petru Șchiopul a venit cu o inovație fiscală, urmărind ca din această contribuție să se plătească tributul și astfel lui să-i rămină toate veniturile domniei. Prin urmare, din a doua jumătate a secolului al XVI-lea au fost două contribuții directe cu numele de dare, adică *darea* și *darea împărătească*. Ulterior, ambele, în documentele scrise în limba slavă, în documentele scrise în limba română, în relatările cronicarilor și din celelalte izvoare, au luat diferite denumiri. Se impune o enumerare a lor pentru a nu da naștere la confuzii și interpretări greșite.

și 645 ; *Despre modul de impunere și percepere a birului în Țara Românească pînă la 1632*, în „Studii și materiale de istorie medie", vol II (1957), *Cuantumul birului pe gospodăria țărănească în Țara Românească*, în „Studii și materiale de istorie medie", vol. V (1962).

[33] N. Grigoraș, *Din istoria diplomației moldovenești*, Iași, 1947, p. 219 — 233.

[34] P.P. Panaitescu, *Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare*, în „Analele Academiei Române", Mem. secț. ist. seria a III-a, tom. XV, p. 7—8.

[35] *D.R.H.*, vol. II, nr. 84, „Pentru aceea nici un episcop și nici o slugă de a lor și nici una din slugile noastre să nu îndrăznească să ia de la ei darea episcopească, nici un groș".

[36] A.D. Xenopol, *Istoria românilor în Dacia Traiană*, ed. a III-a, vol. III, p. 281.

[37] I. Brezoianu, *Vechile instituții ale României (1327 — 1866)*. București, 1882, p. 32 ; Const. Calmuschi, *op. cit.* p. 22.

[38] August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939, p. 172.

[39] *Cronicile slavo-române din sec. XV — XVI publicate de Ion Bogdan*, Ediție revăzută și completată de P.P. Panaitescu, București, 1959, p. 111.

[40] *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. IV, nr. 214.

[41] N. Iorga, *Le caractère comun des institutions du sud-est de l'Europe, Paris*, 1929, p. 90.

[42] I.C. Filitti, *op. cit.*, p. 6—7 ; I. Vlădescu, *op. cit.*, p. 35 — 37, a scris că „darea pe care o plăteau turcilor se numea în Moldova haraciu (ca termen turcesc) și bir (ca termen românesc), folosit apoi ca și în limba slavă în locul lui дан, данъ (amindouă întrebuințate în izvoarele timpului) cel de al doilea termen, birul, avind și altă accepție, de dare către domnie" (p. 37).

[43] *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. III, nr. 86.

În documentele scrise în limba slavă este consemnată *darea mare* şi *darea mică* (ДАН ВЕЛИКА И ДАН МАЛА)[44]. Darea mare nu poate fi decît cea cunoscută sau amintită mai înainte sub numele de darea împărătească, iar darea mică, cea obişnuită. În sprijinul acestei afirmaţii vin documentele în care este indicată darea mare împărătească ДАН ВЕЛИКА ЦАРСКА[45] sau marea dare împărătească (ВЕЛИКА ДАН ЦАРСКА)[46] ceea ce este tot una cu „darea birului împărătesc" consemnată astfel într-un document scris în limba română, cu data de 22 mai 1686[47].

Darea împărătească, sau darea cea mare împărătească, era numită de domni „darea noastră"[48], în sensul obligaţiilor lor de a o trimite la Poartă. „Darea împărătească" este similară cu dijma împărătească"[49], sau cu dajdea „cinstitului împărat"[50]. Darea obişnuită este menţionată după darea împărătească şi uneori şi cu numele de dajde domnească[51], sau simplu dajdea[52] Alături de dajdea împărătească şi domnească uneori este cunoscută dajdea vlădicească[53] şi dajdea grădinilor[54]. Prima se plătea mitropolitului sau episcopilor, iar a doua domnului de către cultivatorii de legume[55]. Pe lingă dajdea împărătească, domnească, vlădicească, a grădinilor, se menţionează şi dajdea hătmănească[56], considerată ca o contribuţie plătită hatmanului de către robii ţigani, deşi de la aceştia se încasa şi dajdea domnească[57]. Preoţii plăteau pe lingă dajdea domnească şi dajdea vlădicească.[58]

Darea, dajdea sau birul s-au denumit şi după categoria socială, care o plătea, sau după destinaţia pe care o avea. De exemplu, se menţionează *darea ţărănească*[59], care varia, în primul rînd ca sumă, faţă de darea categoriilor sociale privilegiate. Cei care stringeau darea sau dajdea ţărănească, pe „cisla ţărănească"[60], sau pe nume de „dajde ţărănească[61] se numeau dăjdieri ţărăneşti".[62]

Dare, dajde sau bir a însemnat şi orice contribuţie directă, care trebuia plătită visteriei[63]. Astfel, a existat „dajdea mănăstirească"[64], care se plătea „în vistierie"[65], „dajdea curtenească"[66], căreia i se mai spune şi darea de curtean[67] sau plural „dăjdii curteneşti"[68], *dajdea mazilească*[69], care putea fi grea[70], fiindcă erau mazili care n-o puteau plăti, *dajdea călărăşească* percepută de dajnicii călărăşeşti[71] etc.

---

[44] *Ibidem*, sec. XVII, vol. V, nr. 154, 326 etc.
[45] *Ibidem*, vol. II, nr. 161, (1607, noiembrie 16).
[46] *Ibidem*, nr. 195 (1608, mai 11).
[47] N. Iorga, *Documente româneşti din Arhivele Bistriţei*, II, Bucureşti, 1889, p. 58.
[48] Bibl. Acad., *Peceţi*, nr. 70.
[49] „Ion Neculce" Buletinul Muzeului Municipal Iaşi (în continuare se va cita Buletinul Ion Neculce), fasc. 8 (1930), p. 233 (1617, mai 21), traducerea lui Andrei Daşcovici; Arh. St. Buc., M-rea Galata, VI/18 (1629, noiembrie 12).
[50] Arh. St. Buc., Episcopia Roman, VI/58 (1636, ianuarie 11).
[51] *Uricarul*, Vol. VI, p. 347; „Revista Theodor Codrescu", an. IV (1934) p. 134 — 135.
[52] Arh. St. Buc., M-rea Aroneanu, I/5; „Arhiva istorică", I, p. 120.
[53] Bibl. Acad., CCCLII/62; Melchisedec, *Cronica Huşilor*, Bucureşti, 1868, p. 123—124.
[54] Arh. St. Buc., M-rea Aroneanu, I/5.
[55] D.I.R.A., sec. XVI, vol. III, nr. 327.
[56] Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava, XXX/16.
[57] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. V, p. 96 — 97, nr. 90.
[58] I. Antonovici, *Documente birlădene*, vol. I, p. 5.
[59] Bibl. Acad., CIV/18 (1623, noiembrie 25); N. Iorga, *op. cit.*, vol. V, p. 88, nr. 56.
[60] Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava, XXXIV/16 (1659, noiembrie 27); Gh. Ghibănescu, *Isipsoace şi zapise*, vol. III, nr. 102, p. 155 — 156.
[61] *Ibidem*.
[62] N. Iorga, *loc. cit.*
[63] Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, p. 304 şi 380.
[64] *Uricarul.*, vol. III, p. 49 — 51.
[65] Arh. St. Buc., M-rea Socola, VI/25.
[66] *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. II, nr. 37.
[67] Arh. St. Iaşi, CCCL; Bibl. Acad., CLX/165.
[68] Acad. R.S.R., Fil. Iaşi, Fond. Spiridonie, VIII/6; Arh. St. Iaşi, CCCXI/19.
[69] „Arhiva istorică a României", III, nr. 74, p. 280 (1740, iunie 8)
[70] Ion Neculce, *op. cit.*, p. 171.
[71] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. IV, nr. 103, p. 270 — 271; vol. XI, nr. 198, p. 92.

Chiar contribuţiile percepute în bani, care purtau numele monedei în care se încasau, se numeau dăjdii, ca de exemplu „dajdea de zloţi, de lei, de taleri, de galbeni"[72]. Darea plătită pentru caii ceruţi de domni sau pentru oastea turcească se numea *„dajdea calului"*[73]. Dările excepţionale încasate de la anumite categorii de dregători, luau numele acestora, pe lîngă acela de dajde. Exemplu avem *dajdea arhiereilor*, contribuţia excepţională la care au fost impuşi temporar episcopii şi mitropolitul ţării.[74].

Abstracţie făcînd de celelalte dări, foarte numeroase, pe care le plăteau locuitorii din oraşe, exista şi o *dajde a tîrgului*,[75] probabil o contribuţie excepţională la început, o sumă fixă plătită de fiecare oraş. Nu credem că sub numele de dajdea tîrgului s-ar putea înţelege totalitatea dărilor plătite de locuitorii oraşelor, deşi în confuzia şi varietatea terminologiei fiscale feudale nici această posibilitate nu poate fi exclusă. Darea specială şi temporară încasată cu ocazia instalării unui domn nou se numea *darea sceptrului*[76].

În documentele scrise în limba română se menţionează birul, ca obligaţie fiscală în bani din care se plătea tributul, dar şi cea datorată domnului în locul dării sau dajdiei[77]. Cronicarii noştri, începînd cu Grigore Ureche, folosesc termenul de bir şi dajde pentru toate obligaţiile în bani care se plăteau statului,[78] dar şi pentru tribut[79]. Astfel, ei considerau şi denumeau ţările noastre ca birnice ale Porţii[80], pentru că trebuiau să plătească bir la „împărăţie", adică haraci. Fiecare cerere nouă de bani adresată de turci oricărui domn se transforma în bir[81]. Tributul sau haraciul se mai numea şi „birul ţării"[82]. În împrejurări excepţionale cînd tributul nu putea fi plătit, turcii îl amînau pentru anii următori[83]. Uneori se făceau reclamaţii la Poartă pentru „sama birului", de către domnii din scaun împotriva înaintaşilor[84], în sensul că nu-l achitaseră la timp, aşteptînd mazilirea, pentru a şi-l însuşi.

Fiindcă darea cuvenită domniei se depunea în vistierie i s-a mai zis şi birul vistieriei[85], care era deosebit de birul ţării trimis la Constantinopol. Deoarece domnii plăteau „din an în an"[86], adică anual, haraci turcilor erau numiţi „birnicii împărăţiei"[87]. Poate că în unele cazuri birul nu se referea numaidecît la contribuţia destinată plăţii haraciului, ci la toate sumele de bani trimise într-un an la Constantinopol. Totuşi, grija care se punea de domni şi de dregătorii fiscului pentru strîngerea sumelor de bani din care se plătea tributul se vede şi din faptul că îl numesc „birul împărătesc"[88], darea sau „dajdea împărătească". Din cauza aceasta birului i s-a mai spus şi „dajdea birului"[89] sau „zloţii birului"[90]. Cu vremea şi altor contribuţii li s-a zis bir, cu indicaţia destinaţiei pe care o luau. Astfel, pentru *mucarer* Ion Neculce foloseşte expresia de „bir ce-i zice mucarea"[91]. La fel se indica uneori şi categoria socială care plătea birul, de exemplu „birul

---

[72] Arh. St. Bacău, XXX/1 (1689, martie 9).
[73]. Arh. St. Buc., M-rea Aroneanu, 1/5.
[74] Bibl. Acad., CDLII/81 ; Gh. Ghibănescu, *Surete şi isvoade*, vol. IV, p. 278 ; Axintie Uricariul, *De a doua domnii a lui Nicolae Alexandru Vodă* (*văleat 7220*) ed. I Şt. Petre, Bucureşti 1944, p. 172, Arh. St. Buc., Episcopia Roman, IV/58.
[75] Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 35 — 36.
[76] Bibl. Acad., CCXXXVII/2 (1632, iulie 3).
[77] *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. IV, nr. 214 ; Bibl. Acad., DXC/32, Institutul de istorie „A.D. Xenopol", Documente, Fondul Spiridoniei, XXI/69 ; Arh. St. Buc., M-rea Galata, VI/22 ; idem, M-rea Coşula, V/17 (1658, aprilie 8) ; idem, M-rea Cetăţuia I/7 (1670, august 24).
[78] Gr. Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. a II-a, publ. de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 90, 122, 126.
[79] Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace* în *Opere*, ed. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 203, 207, 308.
[80] M. Kogălniceanu, *Letopiseţe*, ed. a II-a, vol. III, p. 8.
[81] Ion Neculce, *op. cit.*, p. 71, 124, 125 etc.
[82] *Ibidem*, p. 17.
[83] *Ibidem*.
[84] Arh. St. Buc., Mss. nr. 578, f. 311 v (1727, februarie 9).
[85] M. Kogălniceanu, *Letopiseţe*, ed. a II-a, vol. II, p. 87 — 88.
[86] M. Costin, *op. cit.*, p. 45.
[87] *Uricarul*, vol. VII, p. 6 — 8, „birul anual".
[88] Th. Balan, *Documente bucovinene*, vol. III. p. 187 — 189.
[89] Bibl. centrală de stat, I/66 ;N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. I — II, p. 83.
[90] N. Iorga, *op. cit.*, vol. VI, p. 89.
[91] I. Neculce, *op. cit.*, p. 319.

nemeșesc"[92]. Sînt cîteva excepții, după documentele pe care le cunoaștem în care s-a încercat a se face o distincție între bir și dajdie, primul socotindu-se ca darea din care se plătea tributul, iar al doilea cel destinat vistieriei[93].

În izvodul pentru orînduiala birului „ce au ieșit la iunie" 1654 se enumeră categoriile sociale, cu sumele plătite, însă se arată că *„dajdea hotnogilor"* a fost de 160 unghi, *dajdea călărașilor* din Tg. Frumos 152 unghi", iar „184 taleri ce s-au dat în bani sultanului *ce n-au agiuns din dajdia ce s-au pus"*, precum și următoarele : „570 unghi ci-au luat Ionașcu pîrcălabul ot dăjdierii ce s-au socotit într-această somă"[94]. Prin urmare se înțelege că atît dajdea cît și birul a fost aceeași contribuție, mai ales că slujitorii care o percepeau sînt numiți cînd zlotași, cînd dăjdieri.

Dabila, cu sensul de dare, se întîlnește într-un mare număr de documente și alte izvoare, avînd aceeași semnificație ca darea, dajdea sau birul. Grigore Ureche, referindu-se la apăsarea fiscală din timpul domniei lui Aron Vodă, a scris despre „dabilele cu care îngreulase țara „și, că nu umblau numai dăbilarii singuri ca să le strîngă ce și turci trimetea de umbla cu dăbilarii"[95] că făcuse țării „asuprele... de dabile mari" și cu „voia lui turcii strîngea dabile cu dăbilarii"[96]. Cu același înțeles de contribuție către stat, dabila sau dabilele se întîlnesc și într-un mare număr de documente interne: „și dabila ce va fi acelui sat... să-și dea el dabilele după înscrierea cu ocolul[97] „și pentru că l-au șters de dabile"[98], „să aibă a plăti dabilele lor"[99]. De multe ori se enumeră o parte din obligațiile fiscale ale unor locuitori, dar pentru celelalte se folosește expresia „alte dabile"[100] sau toate dabilele și angheriile"[101], „numai dabilele să le plătească"[102], „ce numai să-și plătească dabila cinești drept capul său"[103].

Dacă darea, dajdea și birul au avut un înțeles general de contribuție, căruia i se indica destinația, la fel s-a întîmplat și cu dabila. Astfel este amintită „dabila împărătească", înscrisă în visteria domnească[104]. După cum era și normal, pe lîngă aceasta apare și dabila domnească, sau „dabila domniei"[105]. La fel ca și darea, dajdea, și dabila sau dabilele, indicau obligațiile către stat ale unor categorii sociale, ca de exemplu dabilele „călărășești"[106].

Într-un număr de documente, în loc de birul împărătesc, dajdea împărătească etc. este amintit *zlotul haraciului* pe lîngă dajde[107], sau chiar haraciul împărătesc"[108].

Darea, dajdea sau birul, după cum s-a mai scris, pare a fi fost contribuția personală către stat[109], adică o capitație [110]. Un cercetător mai vechi a afirmat că această dare se plătea numai de către „populația de jos a țării : rumânii, moșnenii (micii proprietari), micii funcționari și streinii"[111], dar că au fost cazuri „cînd se spune și în cronică precis că s-au scos dări pe boieri". Afirmația e greșită fiindcă „acolo se indică îndată că sînt alte dări — și vom vedea că unele le plăteau și boierii — și se motivează aceasta prin cererea cea mare a turcilor. Astfel, nu se poate interpreta că ar fi vorba de bir"[112]. I. C. Filitti era de părere că „există birul nemeșesc, probabil cel plătit de boierii proprietari ziși nemeși"[113].

Aproape toate izvoarele documentare interne și externe din a doua jumătate a secolului XVI-lea și pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea, menționează că tributul pe care Moldova

---

[92] Arh. St. Buc., *Achiziții noi* MMDCXC/7 (24 august 1670).
[93] Idem, M-rea Cetățuia, I/7.
[94] N. Iorga, *op. cit.*, vol. IV, p. 263 — 267.
[95] Gr. Ureche, *op. cit.*, p. 220.
[96] *Ibidem*, p. 222.
[97] *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. IV, nr. 168 (1595, noiembrie 4).
[98] *Ibidem*, nr. 173.
[99] *Ibidem*, sec. XVII, vol. I, nr. 126.
[100] *Ibidem*, vol. II, nr. 47.
[101] *Ibidem*, nr. 78, 208 etc.
[102] *Ibidem*, nr. 251.
[103] *Ibidem*, vol. III, nr. 94.
[104] *Ibidem*, vol. V, nr. 287.
[105] Arh. St. Buc., M-rea Pîngărați, III/19, (1617, 1 aprilie 30).
[106] Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. III_1, p. 20 — 21, (1652, martie 30).
[107] Th. Balan, *op. cit.*, p. 28 — 29.
[108] Arh. St. Buc., Mss. nr. 629, f. 396.
[109] I.C. Filitti, *op. cit.*, p. 17.
[110] I. Vlădescu, *op. cit.*, p. 33.
[111] *Ibidem*, p. 53.
[112] *Ibidem*, p. 53 — 54.
[113] I.C. Filitti, *loc. cit.*

îi plătea turcilor era foarte greu şi reprezenta principala cheltuială publică a ţării. Domnii puteau fi pedepsiţi de turci cu moartea cînd se răzvrăteau împotriva Porţii sau cînd nu voiau să plătească tributul anual şi adeseori celor maziliţi li se aducea şi vina neplăţii tributului. Cu ocazia numirii unui domn nou sultanul îi atrăgea atenţia ca să fie credincios, să cîrmuiască ţara cu înţelepciune, cu dreptate, să se mulţumească „cu ceea ce legile şi datinile dau domnitorilor din veniturile ţării", să nu ia nimic cu forţa de la locuitori şi să trimită „la Poartă tributul datorat şi dările, la termenul hotărît"[114]. La confirmare, cînd vizirul făcea recomandarea, consemna că domnul a făcut toate serviciile cerute şi a trimis regulat tributul la Poartă. În actul de confirmare se atrăgea din nou domnului atenţia că trebuie să trimită la timp tributul anual[115].

Dacă unor ţărani vecini ai mănăstirilor li se acordau oarecari scutiri de plata dării cuvenite vistieriei, în schimb foarte rar erau absolviţi de plata „dării împărăteşti"[116]. Chiar ţăranii aşezaţi în slobozii, care obişnuit erau scutiţi un număr de ani de plata tuturor dărilor, adeseori se arată că trebuiau să plătească darea, birul sau dajdea împărătească[117]. În izvodul „de orînduiala birului ce au ieşit la iunie"1654 slobozile sînt trecute cu suma de 1.207 unghi[118]. Această măsură poate fi considerată ca excepţională, totuşi dacă se practica, arată lipsa de bani pe care visteria căuta s-o acopere oricum, pentru a face faţă cheltuielilor externe. O parte din satele mănăstireşti scutite de dări, care însă trebuiau să plătească „darea cea mare împărătească", au obţinut privilegiul ca aceasta s-o încaseze călugării şi tot ei s-o verse vistieriei, fără amestecul vreunui slujitor al vistieriei[119].

Darea, dajdea, birul cînd se referea la suma plătită de ţărani era numită *dajdea ţărănească*[120]. Nu se cunoaşte precis suma anuală plătită de ţăranii moldoveni pentru bir, în afară de a celor tocmiţi cu rupta. În izvodul domnitorului Gheorge Ştefan, din iunie 1654, care se referă la *„orînduiala birului"* pe această lună, se arată că de la 12. 789 nume de ţărani s-au încasat 25.758 unghi, deci cîte doi unghi de persoană[121]. Dacă erau la această dată patru „orînduieli" înseamnă că un ţăran plătea anual numai pentru bir, opt unghi (galbeni).

Posluşnicii, în general, au fost scutiţi de obligaţiile fiscale faţă de stat, în schimbul serviciilor pe care le făceau mănăstirilor. Visteria nu pierdea prea mult de pe urma acestor scutiri fiindcă numărul lor era mic[122]. Totuşi, încă din timpul domniei lui Vasile Lupu, posluşnicii au fost impuşi la „darea împărătească"[123]. Dacă o parte din domni au menţinut scutirile generale pentru posluşnicii mănăstirilor, între care este amintită şi darea sau dajdea împărătească, îi obligau însă la plata altor contribuţii[124]. Dar, începînd cu cea de a doua domnie a lui Gheorghe Duca, avem tot mai multe documente în care se consemna obligaţia posluşnicilor de a plăti „la vremea birului ca şi altă ţară"[125], sau „precum s-a socotit la bir"[126]. Constantin Cantemir, referindu-se la posluşnicii mănăstirii Socola, care aveau obligaţia de a păzi mănăstirea de hoţi, i-a scutit de toate dările, însă trebuiau să plătească „odată într-un an, la vremea birului, precum va ieşi pre altă ţară"[127]. Pentru o parte din posluşnici s-a luat măsura să-i oblige a plăti „la vremea birului cîte doi galbeni de om"[128]. Această sumă n-a fost depăşită[129] cu mult ajungînd doar pînă la maximum trei galbeni de persoană pe an[130].

114 *Ibidem*, p. 54.

115 *Ibidem*, p. 67 — 69.

116 *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. III, nr. 285, 458; vol. IV, nr. 239, 342; „numai darea mare împărătească să o dea"; sec. XVII, vol. I, nr. 332.

117 *Ibidem*, sec. CXVII, vol. I, nr. 47; Arh. St. Buc., M-rea Coşulea, V/7 „să dea o dată pe an la vremea birului" (1658, aprilie 8).

118 N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. IV, p. 264.

119 *D.I.R.A.*, sec. XVII. vol. III, nr. 90.

120 Arh. St. Buc., M-rea Bistriţa, XII/6; N. Iorga, *op. cit.*, vol. V. p, 88, nr. 56; C. Stoide şi C. Turcu, *Documente şi regeste din ţinutul Neamţului (sec. XVII)*, p. 10 — 11; „şi le-au aprins casele cine au fost fără ispravă întru acel munte şi fără dajdie".

121 N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. XV, p. 263.

122 Arh. St. Buc., M-rea Nicoriţă, IX/6; M-rea Galata, I/8.

123 M-rea Putna, nr. 629, g (1639, aprilie 20).

124 Arh. St. Buc., M-rea Aron Vodă, I/5.

125 Th. Balan, *op. cit.*, p. 23 — 24.

126 Arh. St. Buc., M-rea Cetăţuia, I/7, se referă la posluşnicii M-rii Hlincea.

127 Idem, M-rea Socola, VI/4 (1685, august 8).

128 Arh. St. Iaşi, XXXI/1.

129 *Uricarul*, vol. XXIII, p. 186 — 187; vol. V, p. 250 — 252.

130 Arh. St. Buc., Mss. nr. 578, f. 149.

După relatarea din februarie 1740 a secretarului solului polon Wojciech Mlatkovski, locuitorii din satul în care fusese găzduit „dau biruri foarte mari domnitorului", care se urcau pînă la 800 de zloţi lunar. „Aceasta — scrie secretarul amintit — mi s-a părut de necrezut, totuşi lucrul stă aşa, în adevăr căci am întrebat pe mulţi şi toţi au spus la fel" [131].

Darea o plăteau şi locuitorii oraşelor[132]. Cînd se acordau scutiri de dări anumitor categorii de orăşeni se consemna că ei vor plăti neapărat „dabila împărătească ce vor hi scrişi în vistiarul domniei" [133]. Ca să se reducă cota „dajdiei" plătită de fiecare locuitor, drăgătorii oraşelor încercau, adesеori, să impună şi pe cei ce locuiau în oraş şi depindeau de mănăstiri sau episcopii şi cei care se bucurau de un regim fiscal special[134]. Cînd domnul avea nevoie de sprijinul orăşenilor, le promitea scutiri de dări[135]. Se semnalează totuşi cazuri cînd şi o parte din orăşeni fugeau fiindcă nu-şi puteau plăti „dajdea birului[136], „dajdea calului" [137] şi alte dări[138]. Celor care n-aveau cu ce să-şi plătească birul, li se vindeau şi casele[139]. Gheorghe Duca nu s-a dat în lături să umple închisorile cu orăşenii care nu-şi puteau plăti dările[140]. Ca să fie feriţi de asemenea abuzuri, negustorii străini, care voiau să se aşeze în Iaşi şi în alte oraşe, se înţelegeau cu domnii să plătească cu „ruptul dajdea pe an, osăbit de altă ţară" [141]. În izvodul lui Gheorghe Ştefan, pentru „orînduiala birului" pe luna iunie 1654, preoţii sînt trecuţi că ar fi plătit 1 000 unghi[142]. În toamna anului 1714, Nicolae Mavrocordat a „ridicat dajdea preoţilor den toată ţara, ca să nu mai dea preoţii cei doi unghi ce aşezase răposatul Cantemir Vodă, de da preoţii pe an ; că pînă la Cantemir Vodă da cu ţara ; şi s-au făcut testament legat cu mare blestem" [143]. Însă măsura lui n-a fost respectată. Constantin Mavrocordat a dispus, în ianuarie 1734, scutirea „de dajde" a preoţilor şi diaconilor, pe care pînă acum o plăteau la visterie de două ori pe an, împreună cu „locuitorii birnici". Considerînd că nu este bine ca preoţii să plătească dajdii şi să fie supăraţi „de mîna mirenilor", a hotărît ca să fie „sloboziţi" adică scutiţi „în veci" de bir[144].

Contribuţia numită dare, dajde sau birul împărătesc au fost obligaţi s-o plătească şi vecinii din satele mănăstireşti[145]. Miron Costin, referindu-se la domnia lui Miron Barnovschi, ne informează că a lăsat moşiile sale Toporăuţi şi Şipotele „cu afurisenie a patru patriarhi, mănăstirii sale Sf. Mariei din tărg din Iaşi ... să nu fie la alte dări, fără numai la bir" [146].

În concluzie, darea, dajdea sau birul a rămas cea mai importantă contribuţie directă din toată istoria Moldovei, avînd şi cea mai îndelungată existenţă. Alături de ea au mai fost alte dări directe, personale, plătite tot în bani, care însă au avut o importanţă mai redusă şi o existenţă mai scurtă.

POSADA

Posada a atras atenţia unora din cei mai serioşi dintre vechii cercetători ai istoriei româneşti. Dintre aceştia locul de frunte l-au ocupat I. Bogdan[147], Melchisedec[148], B.P. Has-

---

[131] P.P. Panaitescu, *Călători poloni în Ţările Române*, Bucureşti, 1930, p. 46.

[132] *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. I, nr. 108 ; vol. III, nr. 140.

[133] *Ibidem.*

[134] Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 34 — 35.

[135] *Ibidem* ; Bibl. Acad., XXXVII/190 ; Arh. St. Buc., Mss. nr. 578, f. 120, 144 ; Bibl. Acad., Foto XXXVII/131 ; *Uricarul*, vol. V, p. 235 ; Melchisedec, *Cronica Romanului* I, Bucureşti, 1874, p. 317, *Uricarul*, vol. V, p. 252 ; N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. VI, p. 433

[136] N. Iorga, *op. cit.*, vol. VII, nr. IV, p. 374.

[137] *Tezauru de monumente istorice*, tom. II, p. 7, şi urm.

[138] Al. Băleanu, *Documente şi regestre moldoveneşti*, în „Cercetări istorice", an. VII — IX, nr. 2, p. 147.

[139] *Ibidem*, p. 83.

[140] Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, vol. V, p. 328.

[141] M. Kogălniceanu, *op. cit.*, vol. III, p. 105.

[142] N. Iorga, *op. cit.*, vol. IV, p. 263.

[143] Axintie Uricarul, *op. cit.*, p. 164.

[144] Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 199 — 205.

[145] *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. III, nr. 86, 513 ; vol. IV, nr. 4, p. 47 ; Bibl. Acad. XLVI/148 LXXXI/23, XLVI/142 etc. Asemenea documente avem pentru întreaga epocă.

[146] Miron Costin, *op. cit.*, p. 94.

[147] I. Bogdan, *Inscripţiile de la Cetatea Albă şi stăpînirea Moldovei asupra ei*, Bucureşti, 1908, nota 2 ; idem, *Documentul Rîzenilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în sec. XV*, p. 52 — 54.

[148] Melchisedec, *op. cit.*, p. 129.

deu[149], și Ion Ursu[150]. Cercetările în legătură cu Posada au fost reluate[151], dar explicațiile care i s-au dat nu satisfac. În 1954 s-a publicat o lucrare despre Posadă în care se emit, pe lingă prezentarea și discutarea unor noi materiale, necunoscute vechilor cercetări și o serie de ipoteze noi[152].

Etimologic посадъ, cuvînt slav, ar însemna suburbie, casă de pază[153], așezare în afara orașului sau a cetății, ai cărei locuitori s-au numit posadnici[154]. Pleeînd de la acest sens, se pare cel mai apropiat de adevăr, B.P. Hașdeu a susținut că Posada era o dare din care se achiziționau cele necesare subsistenței garnizoanelor din cetăți[155], iar Melchisedec a afirmat că era „o dabilă" plătită de locuitorii așezați în suburbiile unui oraș, sau pe oricare domeniu al statului[156].

I. Bogdan a susținut că în vremea lui Alexandru cel Bun și a urmașilor săi pîrcălabul se numea namestnic sau posadnic[157], iar funcția a putut fi o creație moldovenească din cuvîntul posadă, posad (посада, посадъ), care însemna suburbie, mahala[158]. Folosind o bogată informație istorică și documentară Ioan Bogdan a scos în evidență că posadele erau suburbiile cetăților sau orașelor, locuite de posadnici adică de populația, care trăia în afară din cetate sau de fortărețe[159]. Posada din Polonia se identifica cu stróza (strajă) adică paza cetăților[160]; în limba polonă posada n-a însemnat niciodată o „dare", ci „loc, poziție, tîrgușor", iar sub influența rusă i s-a admis accepțiunea de „locuință afară din cetate"[161].

Posada, ca dare sau obligație în muncă a unei categorii de locuitori ai Moldovei, este menționată, pentru prima oară la 12 martie 1439[162]. S-ar putea susține că exista cu mult înainte de această dată, fiindcă la 13 decembrie 1421 constatăm că exista un dregător public cu titlul de posadnic[163], care poate îndeplinea funcțiile pîrcălabului de mai tîrziu.

Dacă admitem că la început posada a fost o obligație în muncă a locuitorilor din jurul centrelor urbane cu întărituri, sau de lingă cetăți, transformată mai tîrziu în contribuție bănească, atunci și venitul ei, care este amintit la 12 martie 1439, pune problema existenței unei întărituri în acel loc. Informația documentară din 1 ianuarie precizează că era o posadă „mai sus de Baia"[164], care se confirma de domnitor mănăstirii Moldovița cu „toate veniturile, hotarele și izvoarele"[165]. Posada „din sus de Baia" a putut fi un punct fortificat, care apărase cîndva trecerea peste Moldova, înspre oraș.

Contribuția posadei extinsă, în mod abuziv, asupra tuturor locuitorilor a dus și la concedarea ei, ceea ce a însemnat un nou abuz fiindcă dintr-o obligație de interes local s-a ajuns la o contribuție cu caracter general, pentru a se crea venituri domnilor, iar prin concedare și susținătorilor lor[166].

Documentele moldovenești, care se referă la posadă, se pot grupa în mai multe categorii, după indicațiile ce le cuprind și anume că posada „se da"[167], se plătea[168], se lucra[169] sau se plătea și se lucra. Ultima categorie ar indica, într-o oarecare măsură faptul că o parte din locuitori

---

149 „Arhiva istorică", I, 2, p. 153.

150 I. Ursu, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1925, p. 35.

151 M. Sinzianu, *Despre posadă*, în „Revista istorică română", MCMXXXIV, vol. IV., p. 306 — 309; V. Pintea, *op. cit.*, p. 145 — 148.

152 Constantin Turcu, *Contribuții la cunoașterea posadei*, în „Studii și cercetări științifice", Istorie, an. V (1954), nr. 3 — 4, p. 402 — 416.

153 *Lexicon paleoslovenico—latinum*, 1862, p. 632.

154 *Slovaru derevniago slavianskogo iazika*, 1899.

155 „Arhiva istorică a României", I_2, p. 153.

156 Melchisedec, *op. cit.*, p. 129.

157 I. Bogdan, *Documentul Rizenilor din 1484 și organizarea armatei moldovenești*, p. 53.

158 *Ibidem*.

159 *Ibidem*.

160 *Ibidem*.

161 *Ibidem*, p. 54.

162 *D.I.R.A.*, sec. XIV, XV, vol. I, nr. 191.

163 *Ibidem*, nr. 49.

164 *Ibidem*, nr. 307.

165 *Ibidem*.

166 *Ibidem*, nr. 191, și 286 (1449, mai 26).

167 *Ibidem*, nr. 242, 312, 318, 324 etc.

168 *Ibidem*, nr. 266, 270, 341.

169 *Ibidem*, nr. 478.

o plăteau, iar alţii, poate cei din anumite regiuni sau localităţi apropiate, unde se simţea necesitatea, o prestau în muncă. În timpul domniilor lui Ştefan al II-lea, Alexăndrel Vodă, Petru Aron şi Ştefan cel Mare, pînă pe la 1476, posada se da.

Revenind la expresiunea documentară care preciza că posada „se da", am putea presupune că se da în natură într-o vreme cînd cantitatea de monedă, accesibilă locuitorilor obligaţi la această contribuţie, era foarte redusă. Referindu-se la documentul din 17 aprilie 1475 s-ar putea susţine că darea posadei, cînd nu se plătea, însemna lucrul. „Să nu ne plătească nouă nici dare, nici posadă, nici podvoadă, nici iliş, nici la cetate să nu lucreze, *nici la posadă* (subl. ns.), nici la strajă să nu meargă, nici la mori să nu lucreze, nici la oaste să nu meargă" [170]. Importanţa posadei plătită în bani sau prestată se observă clar din faptul că este menţionată imediat după dare sau podvoadă, iar uneori chiar înaintea acestora[171].

Dacă posadnicii, care pot fi pîrcălabii de mai tîrziu, sau cel mult subalterni ai acestora, apar în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, posada, contribuţie cu caracter general, suportată de categoriile sociale exploatate, apare în vremea urmaşilor acestuia. Nu se poate preciza dacă a existat şi mai înainte, ci doar susţine că lucrările efectuate sub supravegherea posadnicilor, ca întăriturile din jurul oraşelor, la adăpostul cărora se puteau refugia şi locuitorii din suburbii, au fost abandonate, preocupările urmaşilor lui Alexandru cel Bun fiind doar preluarea şi menţinerea tronului. S-ar mai putea presupune că Ştefan cel Mare a căutat, pînă în anul 1475, să-i redea vechea funcţie, dar că a fost nevoit să renunţe la un asemenea plan.

Posada, ca dare, dispare după anul 1475. Nu se cunosc cauzele sau motivele care l-au determinat pe Ştefan cel Mare s-o desfiinţeze. S-ar putea ca el, după distrugerea din vara anului 1476 a tuturor întăriturilor pe care le-ar fi avut oraşele Moldovei să fi renunţat la reconstituirea lor, deci menţinerea unei asemenea contribuţii nu-şi mai avea raţiunea.

Contribuţia posadei a fost folosită nu numai la construirea de întărituri pentru oraşe, ci poate şi la a unor puncte fortificate care apărau o anumită trecere, un drum de acces spre un centru populat sau de lîngă acesta, care, credem că a fost rolul posadei de pe Moldova, fostă în stăpînirea lui Oană Pîntece[172] şi al cărei venit, la 12 martie 1439, domnitorii Ilie şi Ştefan l-au confirmat mănăstirii Moldoviţa[173]. Precizarea locului acestei posade de pe Moldova, „din sus de Baia", se face de-abia în ianuarie 1453, cînd Alexăndrel Vodă o întărea mănăstirii amintite[174].

Nu credem că posada ar fi fost un loc obligatoriu de trecere, la o potecă de munte, peste apă, o prestaţie pentru lucrul de poduri sau la strajă, care este amintită separat, o taxă care se încasa de la cei care foloseau trecerea peste munte, ape, sau la intrarea în oraşe[175], sau trecerea prin vaduri, „la îmbunătăţirea şi păstrarea acestora", care nu se putea face decît prin „lucru public" [176]. După I. Bogdan, I. Ursu a sesizat în parte adevăratul sens al posadei cînd a scris că „înseamnă suburbia unei cetăţi", dar că ar fi fost şi „o dare pentru construirea şi întărirea cetăţilor", fiind „în acelaşi timp şi prestaţie[177]. I. Ursu ar fi trebuit însă să observe că pentru construirea şi repararea cetăţilor exista obligaţia lucrului la cetate.

Posadnicii nu pot fi consideraţi ca strîngători de posadă deşi sînt amintiţi o singură dată, la 1 august 1444, între slujitorii fiscali ai timpului[178], după care dispar din documentele secolului al XV-lea, însă reapar în secolul al XVI-lea. La 7 martie 1528 sînt amintiţi Costea şi Fedco posadnici, ca proprietari ai satului Cogiuşca[179], iar la 18 martie 1546 copiii unui Coste posadnic[180]. În vremea domniei lui Bogdan al III-lea, un Costea fusese „posadnic-pîrcălab de Soroca" [181]. Deci o dovadă internă documentară că posadnicii să fi avut subalterni, cu acelaşi nume, care

---

170 *Ibidem.*

171 *Ibidem*, nr. 312, 318, 324, 329 etc.

172 *Ibidem*, nr. 285.

173 *Ibidem*, nr. 191.

174 *Ibidem*, nr. 307.

175 M. Sînzianu, *op. cit.*, p. 309.

176 Virgil Pintea, *op. cit.*, p. 147 — 148, Const. Turcu, *op. cit.*, p. 413 — 416; emite părerea că posada a putut fi o dare în bani sau în altă natură plătită de străinii stabiliţi într-un sat nou întemeiat.

177 I. Ursu, *op. cit.*, p. 333.

178 *Documenta Romaniae Historica*, vol. I, nr. 249.

179 *Ibidem*, nr. 48 (1421, decembrie 13), Laţcu posadnicul; nr. 152 (1436, mai 23), Stan posadnicul.

180 *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. I, nr. 225.

181 *Ibidem*, nr. 383.

au putut fi administratorii unor posade, deci ale unor suburbii de orașe, cetăți sau puncte întărite, îndeplinind funcții administrative și militare.

Datorită faptului că turcii au putut interzice întărirea sau fortificarea centrelor urbane, menținerea în bună stare a vechilor cetăți, construirea altora, sau păstrarea vechilor puncte întărite, se înțelege de ce lumea a uitat de posadă și ce a însemnat. Tot astfel se explică de ce în 1743, cînd călugării de la mănăstirea Moldovița au cerut tîrgoveților din Baia posada, nimeni n-a știut ce este, nici chiar cei care o revendicau după vechile lor privilegii[162].

În Țara Românească posada este menționată mult mai devreme ca în Moldova și pe o distanță de timp mai îndelungată. Aici constatăm că exista încă din timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, deci înainte de anul 1418. Acesta, adresîndu-se dregătorilor săi pentru locuitorii satului de la gura Ialomiței ai mănăstirii Cozia, îi scutește de diferite dări, printre care e amintită și posada. „Oricine ar dori să meargă în satul mănăstirii ... să fie slobod de orice dajdii" ... posadă sau muncă[163]. Celelalte documente din Țara Românească care, amintesc obligația posadei, o încadrează, se pare, între muncile obligatorii nu între dările în natură sau în bani[164]. Cu una sau două excepții, în restul documentelor, din Țara Românească, care menționează posada, aceasta este indicată la plural, alături de celelalte munci obligatorii : cositul fînului[165], podvoade, cărături[166], copaci[167], talpe[168]. De la 7 august 1445 înainte cu puține excepții posadele sînt amintite împreună cu obligația tăierii și transportării copacilor, talpelor, cositul fînului, cărături și podvoade[169].

Din numărul destul de mare de documente, care menționează posada, două ar da unele informații mai detaliate despre felul în care se efectua. Primul are data de 9 ianuarie 1498 se referă la scutirile acordate de Radul cel Mare locuitorilor din satul Buhna al mănăstirii Tismana. Acești oameni nu erau obligați să hrănească sau să dea cai „nici posadă, nici poteci, să nu facă, nici la muncile domniei ... să nu lucreze, nici la cetate, nici la mori, nici la poduri" [190]. Al doilea document, acordat de același domn țăranilor adunați în satul Topești al mănăstirii Tismana, preciza că „nici la cetate, nici la morile domniei să nu lucreze, nici posadă, nici poteci să nu facă" [191]. Deci, sigur că posada se poate pune în legătură cu muncile obligatorii la cetăți și poteci.

Dintr-o scrisoare a lui Neagoe Basarab adresată brașovenilor (probabil după 1517), care omorîseră niște oameni din Țara Românească desprindem următorul pasaj : „Domnia mea știu că am pace de la înălțimea sa craiul, domnul nostru, iar de la voi în orice vreme am răzmeriță și sînt nevoit, pe aceste vremuri de iarnă, *să țin pe săraci la posadă*" [192]. Voind să explice posada din acest pasaj I. Bogdan a scris „de pază la graniță ; cf. posadă — pichet de graniță[193]. Deci acest înțeles pare a-l avea aici cuvîntul posadă și astfel poate fi justă traducerea dată de Miklosich posadei prin casă de pază, Wachthaus[194], explicat și prin următorul pasaj documentar din 31 august 1832 : „Noi ceşti mai jos iscăliți, jurații satului Voineasa, dinpreună cu posădarii posăzii ce păzesc poteca, după porunca cinstiților stăpîni ai graniței" [195]. O tradiție locală consemnată de mitropolitul Neofit al Țării Românești, consemnează că în cetatea Poenari, Vlad Țepeș a fost înconjurat, probabil în anul 1462 de turci și tătari. Cetatea ar fi fost bombardată cu tunuri din partea de răsărit, de pe un alt munte unde se aflau de pază plăeșii care se cheamă posadă" [196].

---

[162] C. Turcu, *op. cit.*, p. 414 — 415.

[163] P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, vol. I (1247 — 1500), Ed. Acad., București, 1966, nr. 29.

[164] *Ibidem*, nr. 52.

[165] *Ibidem*, nr. 59.

[166] *Ibidem*, nr. 60.

[167] *Ibidem*, nr. 72.

[168] *Ibidem*, nr. 99.

[169] *Ibidem*, nr. 103, 105, 108, 124, 125, 170, 175.

[190] *Ibidem*, nr. 291.

[191] *Ibidem*, nr. 295.

[192] I. Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în sec. XV și XVI*, București, 1902, p. 155.

[193] *Ibidem*, nota 1

[194] *Lexiconu Paleoslovenico-graeco-latinum*, 1862, p. 632.

[195] M. Sinzianu, *op. cit.*, p. 308 ; vezi și C. Turcu, *op. cit.*, p. 408.

[196] Mitropolitul Neofit, *Însemnarea călătoriei ce am făcut în eparhia noastră în zilele preaînălțatului domn Constantin voievod Mavrocordat* de episcopul Ghenadie Enăceanu, în „Biserica ortodoxă română", an. XV (1890 — 1891), p. 719 — 720.

În concluzie, se poate admite că la început posada a fost obligaţia unei categorii de locuitori de a construi întărituri pentru centrele urbane sau pentru aglomeraţiile de negustori şi meseriaşi de pe lîngă unele cetăţi, transformată apoi în îndatorirea de strajă, de pază, apoi ca o contribuţie pentru întreţinerea garnizoanelor. Posada din sus de Baia, de pe Moldova, a putut fi un loc întărit, o suburbie, a Băii.

Mai adăugăm şi faptul cunoscut că în regiunile moldoveneşti mult timp a existat, pentru locuitorii ei, o nesiguranţă mai mare ca în oricare stat vecin şi de aceea populaţia şi-a bazat rezistenţa pe centrele întărite, pe cetăţi etc. Astfel se explică de ce în cetăţi s-au instalat primele reşedinţe ale conducătorilor regionali şi de văi, apoi, ca să poată exista, mănăstirile s-au înconjurat de ziduri puternice; şi chiar să se construiască întărituri pe drumurile comerciale, unde făceau popasuri negustorii. Deasemenea au trebuit să fie întărite şi punctele principale de vamă. Cele mai vechi oraşe ale ţării probabil au avut întărituri, la Roman şi Suceava, iar reşedinţele domnitorilor au fost întărite şi, în sfîrşit, existenţa unui mare număr de cetăţi menţionate în documente arată baza rezistenţei organizate a ţării. Construirea şi menţinerea acestor întărituri explică îndeajuns pe lîngă obligaţiile de muncă la cetate şi introducerea posadei, contribuţie în bani sau muncă[197].

JOLDUL

O contribuţie mult discutată şi de vechii noştri cercetători a fost joldul (жолдъ). Neprecizarea, în documentele care ni s-au păstrat, a felului şi naturii acestei contribuţii, i-au făcut pe toţi cercetătorii să apeleze la sensul etimologic, după care au emis anumite ipoteze. Astfel, s-a susţinut că joldul însemna luarea unei persoane „în trebuinţele domneşti, sau ale cinovicilor domneşti, sau vita cuiva, fără drept, fără plată. Zicerea jold se păstrează şi pînă azi în popor, cînd se zice că ceva sau cineva a ajuns la jold, înseamnă că nu mai are odihnă, numai poate dispune de sine, sau de lucrul său, ci alţii fac ce vor cu el" [198].

Un distins cercetător al trecutului nostru a afirmat că „жолд = jold, înseamnă leafă, polon zold, ungur = zsold" [199]. Ocupîndu-se de organizarea armatei moldoveneşti în secolul al XV-lea, I. Bogdan a fost de părere că în perioada expediţiilor din afara graniţelor ţării „boierii şi curtenii căpătau soldă de la domnitor" şi, deci, mergeau, cum se zicea atunci, în leafă (на жолд). La fel se prezenta situaţia şi în Polonia, unde, în secolele al XII-lea, pînă la al XV-lea, fiecare „proprietar de pămînt era obligat să facă serviciul militar în persoană şi să echipeze, pe cheltuiala sa, un număr de călăreţi, proporţional cu întinderea proprietăţilor sale ... Afară din ţară ei aveau soldă de la rege" [200].

Bazîndu-se pe un document de la Petru Rareş, din 14 ianuarie 1530, Ioan Bogdan credea că la începutul secolului al XVI-lea soldaţii mercenari, lefegii, erau numiţi şi joldunari (жолдꙋнари)[201], cuvînt format direct după germanul Söldner, din жолд = leafă, germ. Sold, polonezul zold" [202]. Acceptînd această ipoteză, I.C. Filitti a scris că joldul vine de la cuvîntul german Sold, taxă pentru oştire, iar M. Costăchescu că înseamnă leafă, venind din polonul zold, ung. zsold[203].

Ni s-a păstrat un număr redus de documente din secolele al XV-lea şi al XVI-lea care consemnează existenţa joldului. Primul este din 1 august 1444, cel mai complet şi pe care s-a bazat I. Bogdan cînd a scris cele amintite despre jold[204]. Documentul se referă la scutirile de dare, iliş, podvoadă, desetină, osluh, de lucru la mori, cetăţi, de cărăturile pentru vin, de mersul la oaste, sau „la jold", acordate de Ştefan al II-lea satului Balasinouţi al mănăstirii Horodnic".

---

[197] N. Grigoraş, *Vechi cetăţi moldoveneşti*, în „Studii şi cercetări istorice", XX, (1929), p. 22.

[198] Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 60 — 61.

[199] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. II, p. 597.

[200] Idem, *Documente moldovene şi din sec. XV şi XVI, în Arhivul Braşovului*, Bucureşti, 1905, p. 51 — 52; Gr. Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române* etc. (1346 — 1603). p. 518 — 519.

[201] I. Bogdan, *Documentul Rîzenilor din 1484*, p. 15.

[202] I.C. Filitti, *Consideraţii generale despre vechea organizare financiară*, p. 6.

[203] M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. II, p. 208.

[204] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 49.

(да не даст тое село ни дан, ни илиша, ни подводꙋ, ни десѣтинꙋ, ни ослꙋх, ни посадꙋ, ни на млини, да не роботъ, ни дъ город, ни вино дане возѣт, ни воиско и николи да не ходѣгь, ни на жолд)

Ion Bogdan a tradus astfel acest pasaj : „să nu dea acest sat nici dajde, nici iliş, nici podvoadă, nici dijmă, nici osluh, nici posadă, nici la mori n-au să lucreze, nici la cetate, nici vin n-au să să care, nici la oaste n-au să meargă niciodată, nici măcar cu leafă“ [205]. M. Costăchescu a tradus astfel pasajul referitor la armată şi jold : „nici la oaste niciodată să nu meargă, nici cu jold (leafă)“ [206]. M. Costăchescu este mai aproape de textul slav, deşi nu schimbă cu nimic sensul traducerii lui I. Bogdan. Legînd joldul de obligaţia militară a locuitorilor ţării, adaogă următoarele : „Scutirea este aici aşa de completă, încît măcar nici cu leafă nu sînt obligaţi oamenii din Balasineşti să facă slujbă militară, necum pe cheltuiala lor sau a mănăstirii căci „на жолд“ nu poate fi interpretat altfel decît cu leafă[207].

Ştiri dintr-o cronică ucraineană referitoare la campania polonă în Moldova, din iarna anului 1673, arată că mulţi dintre „joldneri muriră de foame“[208]. Celelalte documente referitoare la jold, se pot împărţi în două categorii, după obligaţia pretinsă locuitorilor, să plătească joldul [209], să „umble“ „în jold“ sau să meargă „la jold“ [210].

Această contribuţie a avut periodic faţă de altele o existenţă relativ scurtă, apărînd din timpul urmaşilor lui Alexandru cel Bun şi menţinîndu-se în prima parte a domniei lui Ştefan cel Mare, mai precis pînă în jurul datei de 13 martie 1466 [211], reapărînd la sfîrşitul secolului al XVI-lea, în primele trei decade ale secolului al XVII-lea şi apoi în a doua jumătate a acestui secol, adică mai precis după anul 1658. După anul 1466, documentar, joldul se constată, pentru prima oară, în vremea domniei lui Aron Vodă Tiranul. la 10 ianuarie 1592 cînd el a scutit posluşnicii mănăstirii Moldoviţa, aşezaţi în Baia, de jold [212] ; scutirea a fost confirmată şi la 8 ianuarie 1593[213].

Joldul a fost menţinut în scurta sa domnie de Ştefan Răzvan[214], precum şi de Ieremia Movilă[215]. Nu ştim dacă locuitorii ţării au plătit jold în vremea celorlalţi domni din familia Movileştilor şi a urmaşilor imediaţi ai acestora, adică a lui Ştefan Tomşa şi Radu Mihnea, dar sînt informaţii care atestă existenţa joldului[216] şi a joldunarilor[217] în vremea domniei lui Gaşpar Graţiani.

Informaţiile documentare ulterioare, din prima domnie a lui Alexandru Iliaş[218], Radu Mihnea [219], Miron Barnovschi[220], Alexandru Iliaş (a doua domnie) [221] şi Moise Movilă (a doua domnie) [222], ca şi cele de la sfîrşitul secolului al XVI-lea, lasă, în general, impresia că joldul era o obligaţie în natură, poate chiar în muncă, fiind încadrat în grupa unor asemenea îndatoriri[223].

---

205 Sublinierea noastră.

206 M. Costăchescu, *loc. cit.*

207 I. Bogdan, *op. cit.*, p. 15.

208 Mihail Dan, *Ştiri privitoare la istoria Ţărilor române în cronicile ucrainiene*, în „Studii şi materiale de istorie medie“, vol. II, 1957, p. 269.

209 *D.I.R.A.*, sec. XIV, vol. I, nr. 266, 413. În acest document se preciza : „să nu se dea iliş . . . nici jold“. Credem că a da, echivala cu a plăti.

210 *Ibidem*, nr. 242 (1444, august, 1) „să nu meargă nici la jold“ ; nr. 270 (1448, aprilie 5), „nici în jold să nu umble“ ; nr. 341 (1456, ianuarie 20) „nici la jold să nu meargă“.

211 *D.I.R.A.*, vol. cit., nr. 413.

212 *Ibidem*, sec. XVI, vol. IV, nr. 47.

213 *Ibidem*, nr. 83.

214 *Biblioteca Universităţii din Cluj, Fond Sion*, nr. 8 (1595, mai 18).

215 *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. I, nr. 179.

216 *Ibidem*, vol. IV, nr. 397, 491.

217 *Ibidem*, nr. 398.

218 *Ibidem*, nr. 636 ; vol. V, nr. 48.

219 *Ibidem*, vol. V, nr. 387.

220 Bibl. Acad., LXI/31 (1626, aprilie 21) ; Arh. St. Buc., M-rea Barnovschi, V/1 (1629, februarie 23) ; *idem*, M-rea Nicoriţă, IX/6 (1629, iulie 5).

221 *Idem*, M-rea Galata, VI/8 (1629, noiembrie 12) ; *idem*, M-rea Bîrnova, XIII/1.

222 Idem, M-rea Barnovschi, V/4 (1633, august 25).

223 *D.I.R.A.* sec. XVI, vol. IV, nr. 47, 83 ; sec. XVII, vol. IV, nr. 397, 491 ; *Biblioteca Universităţii din Cluj, Fond Sion*, nr. 8.

Informaţii noi despre jold, după 29 decembrie 1659, avem în documentele cu datele de 14 decembrie 1675 şi ianuarie 1676, cînd se amintesc carele de jold alături de podvoade, cai de olac[224], chile şi şeici[225]. De-abia peste 10 ani, la 8 august 1685, sînt amintiţi caii de jold, caii de olac şi caii „menzelgieşti" [226], iar la 1 august 1687 apare joldul între celelalte obligaţii fiscale[227]. Constatăm că la sfîrşitul secolului al XVI-lea şi în al XVII-lea, joldul era o obligaţie sau o contribuţie a locuitorilor din oraşe şi ocoalele acestora[228], ca şi a celor din ţinuturi[229], fiind obligaţi s-o suporte chiar şi posluşnicii mănăstirilor[230].

Fiindcă informaţiile documentare nu sînt clare, asupra joldului stăruie încă întrebarea dacă era o dare în bani sau în natură, deşi unele documentele amintesc caii şi carele de jold. Totuşi, din conţinutul unei cărţi domneşti, din 13 aprilie 1619, adresată pitarilor şi joldunarilor, care mergeau să macine la morile din Şcheuleţi, s-ar presupune că aceştia din urmă transportau pentru măciniş griul destinat forţelor armate[231].

În concluzie, cu siguranţă că joldul a fost, încă de la început, o contribuţie sau o obligaţie destinată armatei, fie că se presta personal, se plătea, sau se da în natură, într-o perioadă de timp cînd nu se simţea nevoia unei oştiri numeroase, cînd exista sistemul cetelor înarmate, care trebuiau întreţinute şi plătite de domni şi de pretendenţii la tron. Reorganizarea armatei moldoveneşti făcută de Ştefan cel Mare, bazată pe obligaţia tuturor ţăranilor şi orăşenilor de a presta serviciul militar, de a merge la oaste, pentru a-şi apăra ţara, a făcut ca existenţa unei asemenea contribuţii să nu aibă justificare, şi de aceea nu mai este amintită după 13 martie 1466[232]. Documentele de la Ştefan cel Mare, de după această dată, care se referă la obligaţiile militare ale locuitorilor prevăd mersul la „strajă" şi la „oaste" [233]. Reintroducerea joldului în timpul domniilor lui Aron Vodă, Ştefan Răzvan, Ieremia Movilă şi a celorlalţi domni amintiţi a fost o urmare a obligaţiilor militare pe care şi le-au luat din cauza politicii şi războiaielor pe pe care au fost nevoiţi să le ducă, caii şi carele de jold ca obligaţie a locuitorilor ţării din timpul domniei lui Antonie Ruset, indiscutabil că reprezentau contribuţia lor la întreţinerea şi aprovizionarea armatelor turceşti, alături de altele. Mai adăugăm că joldul a fost o contribuţie generală la care au fost obligaţi toţi cei ce plăteau dări[234].

50 de aspri

Un impozit numit 50 de aspri este amintit în ultimul an de domnie a lui Petru Şchiopul. La 9 februarie 1591 acest domn scutea de anumite munci şi dări satul Vîlceşti al mănăstirii Galata; între dări se menţionează şi 50 de aspri[235]. După denumire şi sumă s-ar părea că a fost un impozit excepţional, introdus de Petru Şchiopul, pentru a face faţă unor cheltuieli neprevăzute. Nu ştim dacă a fost menţinut de Aron Vodă, dar a reapărut în timpul domniei lui Ieremia Movilă, în anul 1597[236], şi îl constatăm menţionat frecvent pînă în domnia a doua a lui Moise Movilă[237]. Această contribuţie a avut o existenţă de circa 40 de ani. Interesant este şi faptul că după anul 1634, mai apare peste circa 26 de ani, adică în timpul domniei lui Ştefăniţă Lupu[238], apoi dispare definitiv.

---

224 *Uricarul, vol. V*, p. 235 — 236.

225 Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 54 — 55.

226 Arh. St. Buc., M-rea Socola, VI/4; Iată ce redau documentele: „domnia mea i-am iertat... de cai de olac şi de podvoadă şi de jold şi de alte multe munci mărunte ... " (1592, ianuarie 10).

227 „Buletinul Ion Neculce", fasc. 7 (1928) p. 149.

228 *D.I.R.A.* sec. XVI, vol. I, nr. 47, 83, 179; *Biblioteca Universităţii din Cluj; Fond Sion*, nr. 8; Arh. St. Buc., Episcopia de Roman, XII/9;; idem, M-rea Barnovschi, V/1 (1629, februarie 23); idem, M-rea Nicoriţă, IX/6 (1629, iulie 5). Posluşnicii M-rii Nicoriţă sînt scutiţi de „ de jolduri".

229 „Buletin Ion Neculce", fasc. 7 (1928) p. 149.

230 Arh. St. Buc., M-rea Socola, VI/6.

231 Arh. St. Buc., *Episcopia Roman*, XXII/8.

232 *D.I.R.A.*, sec. XIV, XV, vol. I, nr. 413.

233 *Ibidem*, nr. 478.

234 O contribuţie cu caracter similar a fost ilişul. Pentru aceasta vezi N. Grigoraş, *Ilişul o dare plătită în Moldova şi în Transilvania*, în vol., „Sub semnul lui Clio. Omagiu Acad. prof. Ştefan Pascu", Cluj, 1974, p. 114 — 119.

235 *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. IV, nr. 4.

236 *Ibidem*, nr. 207.

237 Bibl. Acad., LVI/138 (1634, februarie 13).

238 *Ibidem*, XLI/137 (1660, septembrie 1).

Darea de 50 de aspri o plăteau în primul rînd țăranii vecini, dintre care o parte erau scutiți în folosul proprietarilor, boieri[239] sau mănăstiri[240], ca și locuitorii așezați în slobozii, după trecerea termenului de scutire[241], apoi curtenii[242], și slujitorii domnești de la țară[243]. Nu se constată de nicăieri că la plata acestei dări ar fi fost impuși și membrii clerului înalt. Numele agenților încasatori era acela al dării[244].

Încasarea dării se făcea pe ținuturi după recensăminte întocmite de dregătorii însărcinați special cu o asemenea operație[245].

ZLOȚI, GALBENI, LEI, TALERI, ORȚI

La începutul secolului al XVII-lea apare un grup de dări în bani, numit după monedele principale care circulau în Moldova. Prima dare din acest grup este amintită într-o scrisoare de zălog din jurul anului 1606, cînd este menționat un agent fiscal numit gălbănaș, încasatorul dării numită galbeni[246]. A doua oară se întîlnește numele acestui slujbaș în izvoadele de bani și alimente din vremea domnilor, Ștefan Tomșa și Alexandru Movilă, daci prin anul 1616. Prima însemnare are următorul cuprins : „zece potronici buni, de asemenea a dat Petrea pentru Gavril la miinile lui Ștefan gălbănar de la Orhei", iar a doua e următoarea : „1 ug a dat Petrea pentru Gagiu la miinile lui Ștefan gălbănaș de Orhei" [247]. Din aceste însemnări se constată că agentul se numea gălbănar sau gălbănaș și nu era obligat să încaseze darea numai în galbeni, ci în orice monedă, dar bineînțeles la valoarea respectivă.

La 12 martie 1627 se constată existența unei noi dări în bani numită taleri[248], iar la 23 februarie 1629 alta numită zloți[249].

Se pare că aproape fiecare domn din prima jumătate a secolului al XVII-lea venea cu o inovație fiscală. De exemplu, Moise Movilă făcuse datorii mari la Constantinopol, care trebuiau plătite, și ca să iasă dintr-un asemenea impas a introdus o dare nouă denumită *lei*. De acum aceste dări vor forma un grup distinct, alături de cele vechi iar slujbașii care le încasau se numeau : zlotași, talerași și leoași[250].

Asemenea dări, o dată introduse, nu numai că n-au fost desființate, ci chiar extinse și asupra altor categorii sociale, care la început fuseseră scutite[251]. Alexandru Iliaș, înainte de 5 mai 1632, a hotărît să plătească și satele mănăstirești, care avuseseră scutiri de la domnii anteriori, zoloți, taleri, lei, ca și preoții[252].

Zloții, leii și talerii, în timpul domniei lui Moise Movilă apar în același grup cu darea numită zloți de casă sau ughi pentru casă [253]. Un document din 13 februarie 1633 singurul, de altfel, indică existența unei dări în valoare de doi zloți, în afară de zloții pentru casă și de lei, dar nu consemnează darea în taleri[254], deși în decembrie 1633 sînt menționați ughii de casă, zloții, talerii și leii[255]. N-a fost însă o regulă fiindcă la 11 iulie 1634 aceste dări sînt amintite în ordinea următoare : zloți pentru casă, taleri și ughi[256].

---

[239] *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. I, nr. 126.
[240] *Ibidem*, sec. XVI, vol. IV, nr. 4 (1591, februarie 9), nr. 342 ; sec. XVII, vol. II, nr. 161, 195 ; vol. III, nr. 90 ; Bibl. Acad., LXXVI/148 etc.
[241] *D.I.R.A.*, sec. XVI, vol. IV, nr. 27 ; sec. XVII, vol. I, nr. 47, 59, 116 ; vol. II, nr. 9, 47 ; Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava, XIII/7, XV/1.
[242] *D.I.R.A.*, sec. XVII, vol. II, nr. 82.
[243] *Ibidem*, nr. 137.
[244] *Ibidem*, vol. I, nr. 126.
[245] *Ibidem*, vol. II, 137.
[246] *Ibidem*, nr. 37.
[247] Bibl. Acad. CCVI/181.,
[248] Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava, XXI/1 ; M-rea Barnovschi, V/1.
[249] *Idem*, M-rea Galata, VI/9.
[250] Bibl. Acad., DXCI/33.
[251] Arh. St. Iași, CCCXXIII/38.
[252] Bibl. Acad., CCXXVII/2.
[253] Arh. St. Buc., M-rea Galata, VI/21.
[254] Bibl. Acad., XLVI/138.
[255] Arh. St. Buc., M-rea Galata, VI/21.
[256] *Ibidem*, I/10.

Existenţa dărilor amintite pare să fi avut o perioadă de incertitudine, în sensul că nu apar totdeauna în grup, unele lipsind[257] împreună cu slujitorii respectivi[258], dar a existat tendinţa de a le permanentiza şi adăoga altele. Astfel, la 7 aprilie 1635 s-a introdus o nouă dare, *orţi*[259]. Totuşi, din vremea domniei lui Vasile Lupu (nu se poate preciza data) apare acest grup de dări închegat, compact, care va continua să existe pînă în timpul primei domnii a lui Constantin Mavrocordat. Pentru ultima oară sînt amintiţi zloţii şi galbenii, ca dări personale, în bani, la 25 ianuarie 1735[260], iar leii, talerii şi orţii în timpul uneia din domniile lui Mihail Racoviţă[261]. Sînt adesea şi excepţii, în sensul că nu se pomenesc permanent în toate documentele, lipsind din cînd în cînd unul sau chiar două, dar aceasta nu înseamnă că au fost desfiinţate, fiindcă reapar imediat pînă la datele amintite. În asemenea cazuri este sigur că nu avem de-aface decît cu omisiuni neintenţionate ale scriitorilor cancelariei domneşti. Într-un document de la Gheorghe Ştefan sînt amintiţi zloţii, leii şi *galbenii ungureşti*[262].

Importanţa deosebită care s-a acordat acestor dări se vede şi din faptul că sînt menţionate imediat după darea personală principală a vremii, adică după dare sau bir. Ordinea obişnuită în care sînt prezentate, cu oarecari excepţii, este următoarea: dajde, zloţi, lei, taleri, orţi[263], dajde. zloţi, lei, taleri, galbeni, orţi[264], iar slujbaşii care le percepeau, cam în aceeaşi ordine, şi anume: zlotaşi, gălbenaşi, leoaşi, tăleraşi, ortaşi[265].

Ca în majoritatea obligaţiilor fiscale din această epocă, dările numite zloţi, taleri, galbeni, orţi erau plătite de toate categoriile sociale neprivilegiate, inclusiv orăşenii. Scutirile obişnuite, referitoare la o parte din preoţi, la unele sate mănăstireşti şi pentru slobozii, pe termenul fixat, se aplicau şi aici[266]. Nu este nici o indicaţie că boierii sau membrii înaltului cler le-ar fi plătit, în schimb, la plata lor, au fost impuşi şi o parte din slujitorii militari. De la Ştefăniţă Lupu avem o scrisoare adresată zlotaşilor, leoaşilor, gălbenaşilor, taleraşilor, ortaşilor şi dajnicilor călărăşeşti ca să lase în pace de dajde, zloţi, lei, taleri, orţi, dajde călărăşească şi de altele, cîţiva călăraşi care fugiseră în Ţara Turcească şi se reîntorseseră[267].

Aceste dări au fost plătite chiar de breslele de ciocli[268] şi de „mişei", adică de cerşetori[269]. Documentele sînt însă confuze, fiindcă nu arată clar materia impozabilă, amestecînd în acelaşi timp numiri de dări. Spre exemplu într-o reclamaţie adresată lui Vasile Lupu pentru nişte vecini din satul Petia, se arată că ei au stat în acel sat şi şi-au plătit zloţii şi dajdia „cu alţi vecini", iar un oarecare Calcaş „i-a luat din sat, din cislă şi din dajde şi de zloţi şi i-a mutat în satul Leucuşăşti" [270].

Nu se ştie la ce sumă se urcau dările numite zloţi, taleri, lei, galbeni şi orţi. Înainte de 16 octombrie 1646, Delci din Spătăreşti plătise pentru un consătean doi galbeni şi un potronic, echivalentul dării „zloţi", cum dovedea cu „hîrtia de la zlotaş" [271].

Zloţii, leii, galbenii, talerii şi orţii se încasau din sate „pe numere" [272], ca dări personale[273], „pre scrisoare şi pre catastih" [274], „pe cislă şi pe scrisoare" [275], deşi în sistemul de impunere se

---

257 Muzeul Municipal Suceava, sub dată (1635, aprilie 7).
258 Bibl. Acad., CDXXIII/41.
259 M-rea Dragomirna, sub dată: Bibl. Acad., LXXXII/3.
260 Melchisedec, *Cronica Romanului*, II, p. 22.
261 Arh. St. Buc., *Achiziţii noi*, MMDCLV/2, Documentul nu are dată de an.
262 Bibl. Acad., CCCLII/62 (1653, decembrie 3).
263 N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. V, nr. 39, p. 221 — 222; Bibl. Acad., LXXXVI/16; *Uricarul*, vol. XX, p. 176; Arh. St. Buc., M-rea Coşula, V/7 etc. etc.
264 *Idem*, M-rea Pîngăraţi, III/9 etc.
265 Bibl. Acad., XLIII/152 etc.
266 Vezi documentele citate mai sus.
267 N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. IV, p. 270 — 271.
268 Bibl. Acad., Foto, XXXVII/190; Melchisedec, *Cronica Romanului*, II., p. 22; Arh. St. Buc., *Achiziţii noi*, MMDCXLV/2.
269 Melchisedec, *op. cit.*, p. 317 — 318.
270 Bibl. Acad., XXXVII/144 (1645, iunie 5).
271. Muzeul municipal Fălticeni, II/6.
272 „Convorbiri literare", an. XVII (1884), nr. 12, p. 448; Locuitorii din satul Ţigăneşti, ţinutul Tecuci scutiţi şi de „zloţi de cap".
273 Arh. St. Buc., Mss. nr. 578, f. 113.
274 *Ibidem*.
275 Melchisedec, *op. cit.* I, p. 321.

aplica practica obişnuită a catastifului de vistierie şi al cislei pe unitatea administrativă cea mai mică, adică satul [276].

Aplicarea cislei şi la zloți, lei, galbeni, taleri şi orți arată că se ținea seama oarecum de starea materială a contribuabililor, în sensul că suma se fixa pe unitatea fiscală cea mai mică, adică pe sat, cînd era cazul, sau pe oraş. Din cauza aceasta se preciza suma pe care trebuia s-o suporte fiecare contribuabil.

TREABA OŞTII

Cu ocazia unor campanii turceşti, cînd Poarta cerea domnilor români să participe efectiv cu trupe, locuitorii Moldovei erau impuşi la plata unei dări speciale, cunoscută sub denumirea „treaba oştii", sau „treaba oştirii" [277]. Această obligație este amintită pentru prima oară în timpul domniei lui Eustratie Dabija, care, după cum se ştie a luat personal parte la cele două campanii turceşti în Ungaria, prima în anul 1663 şi a doua din 1664. După o informație din 28 aprilie 1665 suma care-i trebuia unui oarecare Nechita din Dănceşti pentru „treaba oştii" a fost de zece lei bătuți, pe care i-a luat cu împrumut. Ca să poată plăti banii şi-a vîndut părțile de ocină[278].

Oraşele trebuiau să dea oameni de oaste. În 1665 locuitorii din oraşul Piatra, primind poruncă de la domn să „facă oameni de oaste", neavind bani, au vîndut mănăstirii Bisericanilor o dumbravă cu o sută de lei[279]. Un număr de butnari din Mărăței au vîndut nişte delnițe cu 43 de lei bătuți aceleeaşi mănăstiri, pentru aceeaşi nevoie[280].

Cei care plecau la oaste suportau personal cheltuielile cu echiparea şi hrana[281].

DĂRILE ÎN BANI PENTRU TURCI

Nesățioasa lăcomie de bani a turcilor a obligat pe domnii români să caute mereu surse de venituri ca să le impună la dări în bani sau în natură. Cînd se trecea la o asemenea operație se indica, în mod special, că noile dări sînt pentru turci. Sistemul a fost introdus după cum s-a văzut, pentru prima oară de către Petre Şchiopul, care a introdus obligația fiscală numită dare sau dajdea împărătească. Astfel exploatarea țării, stoarcerea maselor, s-a făcut de comun acord, de domni şi turci, care ştiau ce dări li se cuveneau şi domnii care căutau să şi le însuşească se puteau aştepta la mazilire, închisoare sau chiar decapitare.

Dările în bani despre care avem indicații sigure că erau destinate numai pentru a face față sumelor cerute de turci, în afară de haraci, la anumite ocazii, au fost : mucarerul şi bairamlicul, cărora li se adăugau un număr de dări excepționale, temporare, care se introduceau pentru acoperirea sumelor, care trebuiau plătite turcilor, o dată cu cheltuielile făcute cu numirea şi instalarea unui domn nou. În această categorie intră : *lipsa banilor, satarelele şi banii steagului.*

1. *MUCARERUL*

Prin mucarer se înțeleg sumele de bani care se plăteau turcilor cu ocazia ceremoniilor de înnoire a domniei. Se cunosc două mucareruri, mare şi mic. Dimitrie Cantemir ne informează că înnoirea oricărei domnii cerea „cheltuielile ei". Prin mucarerul mic" se da numai întărirea domniei (hlukim-ferman) şi se plătea 25.000 de imperiali, cîte odată mai puțin, dacă vizirul are simpatie pentru domn". Mucarerul mare se plătea turcilor „cînd se înnoia firmanul „adică după ce trecuseră „trei ani de domnie", cînd se pretindeau „aceleaşi cheltuieli ca la instalarea unui domn nou". În plus, cînd se trimiteau la „domn un capugibaşa sau alt funcționar de la curtea împărătească cu vre-un ordin, nu trebuia să se întoarcă fără daruri" [282].

După obicei, domnii au urmărit să încaseze aceste cheltuieli de la locuitori, printr-o dare nouă, numită „mucaremea", menționată pentru prima oară la 13 octombrie 1674[283].

---

[276] Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, vol. V, p. 317 — 318.
[277] Arh. St. Iaşi, CD IX/21.
[278] *Ibidem*. CDL IX/70.
[279] *Idem*, CD IX/21 ; CDL IX/70.
[280] „Arhiva istorică", I_1, p. 79.
[281] *Ibidem* ; Arh. St. Iaşi, CDL III/3.
[282] D. Cantemir, *op. cit.*, p. 273.
[283] Melchisedec, *op. cit.*, p. 140.

Gheorghe Duca, la preluarea celei de a treia domnii (1678, noiembrie) ar fi „lăsat țara în pace pînă la vremea secerii și au plătit atuncea și mucaremeaua, cum se zicea înnoirea domniei, au dat bani din casa lui"[284], pe care apoi i-a încasat de la locuitori[285].

Nu se cunoaște suma totală care se încasa pentru această dare. S-ar părea că suma nu era fixă, și depindea de cheltuielile făcute cu înnoirea domniei, care variau de la caz la caz. Grigore II Matei Ghica, în prima domnie (1726—1733), a impus și pe preoți la darea „ce-i zicea mucarea, de agiungea pe preot, cît de sărac, trei galbeni, iar pre cei mai de frunte și opt galbeni. Dintru care nu puțin blăstăm i-au rămas. Și nimănui ridicături (scutiri) nu făcea"[286].

Este interesant de amintit cazul lui Ion Mavrocordat, care trebuia să plătească mucarerul mare în anul 1747, fiindcă împlinise trei ani de domnie, știind însă că turcii se pregăteau să-l mazilească, nu se grăbea să depună suma. Aflîndu-se la Constantinopol un grup de boieri, trimiși ca să verifice cheltuielile capuchehăilor, aceștia, crezind că-i fac domnului un serviciu, i-au scos de la turci firmanul de înnoire, obligîndu-se că vor trimite banii de îndată ce se vor întoarce în țară. La întoarcere cînd i-au dat lui Ioan Mavrocordat o asemenea veste, acesta i-a dojenit și i-a avertizat că vor plăti ei acei bani. În scurt timp, după aceasta, a sosit de la Constantinopol un dregător turc ca să ridice banii. Domnul n-a voit să-i plătească și cu toate rugămințile boierilor, i-a dat pe mîna turcului. Acesta i-a ferecat în lanțuri și în mai puțin de două zile a scos de la ei toți banii. La cîteva zile Ioan Mavrocordat, după cum se aștepta, a fost mazilit[287].

La 6 noiembrie 1765 Grigore Alexandru Ghica (1764—1767) hotăra ca 20 de oameni aduși de Mitropolitul Moldovei la satul Stornești să dea birul anual, pe sferturi, „cum și pentru ajutorință și mucarer și poclonul bairamlicului". La această dată se încasau opt sferturi a cîte 25 lei fiecare și „răsura" cîte cinci parale de leu. În plus acești locuitori trebuiau să mai plătească un sfert pentru mucarer, un sfert pentru *poclonul bairamlîcului* și două sferturi pentru *ajutorință*[288].

2. *BAIRAMLÎC. POCLONUL BAIRAMLÎCULUI*

Domnii Moldovei, în afară de tributul anual, mai dădeau sultanului, personal, la bairam; ca dar, 12 500 de imperiali, două blăni, una de samur și alta de rîs, în valoare de 1 500 imperiali, sultanei validé cinci mii de imperiali și o blană de rîs; șase mii de imperiali pentru ceara luminărilor de la palatul imperial; 12 000 imperiali pentru săul necesar corăbiilor de război; 2 500 de lei și o blană de samur șefului enucilor (kislar agasi); vizirului 5 000 de imperiali și o blană de samur scumpă; 2 500 de imperiali și o blană de samur pentru chehaia vizirului; tefterdarului 1 000 de taleri și o blană de samur; lui reis-efendi 500 de taleri și o blană de samur. Celelalte daruri, care se împărțeau celorlalți demnitari turci, cu ocazia acestei sărbători, se urcau la suma de 40 000 de imperiali[289]. Sumele amintite încasate de la locuitori sînt cunoscute din izvoarele interne sub numele de bairamlîc[290] sau ploconul bairamlîcului[291].

Din marele număr de dări suportate de populația țării nu putem ști care aveau destinația specială pentru acoperirea acestor cheltuieli. Ioan Neculce ne informează că după mazilirea lui Mihai Racoviță din prima domnie (13 februarie 1705), Antioh Cantemir l-a pîrît la Poartă că ar fi încasat din țară „două biruri" și „două bairamlîcuri" și nu le-a vărsat „la visteria împărătească" și „au rămas rămășiță"[292], adică datorie, care trebuia plătită. Mihai Racoviță a tăgăduit, dar boierii trimiși la Constantinopol de Antioh Cantemir au dovedit contrariul. Din cauza aceasta, Mihail Racoviță a fost închis și obligat să plătească acele sume[293].

În anul următor, Mihail Racoviță, din închisoare, a făcut o plîngere sultanului, în care-l pîra pe Antioh Cantemir „că-l năpăstuiește cu cele două biruri și două bairamlîcuri" pe care le-ar

---

[284] M. Kogălniceanu, *op. cit.*, vol. II, p. 140.

[285] *Ibidem*, p. 18 — 19.

[286] Ioan Neculce, *op. cit.*, p. 319.

[287] M. Kogălniceanu, *op. cit.*, vol. III, p. 201.

[288] C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, București, 1888, p. 31.

[289] D. Cantemir, *op. cit.*, p. 273 — 275.

[290] I. Neculce, *op. cit.*, p. 175; „Economia Națională", nr. 4 (1902), p. 237; Axintie Uricarul, *op. cit.*, p. 84, 92; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 417 — 418.

[291] Axintie Uricarul, *op. cit.*, p. 83 și 91.

[292] I. Neculce, *op. cit.*, p. 175 — 176.

[293] *Ibidem*.

fi luat din țară. Arăta că nu le-a încasat și în același timp, s-a plîns și împotriva vizirului, pentru că deși el a fost ales domn de toată țara, totuși l-a scos din domnie fără nici o vină, înlocuindu-l cu Antioh Cantemir, „fără voia țării". Sultanul a cerut vizirului să-i facă dreptate lui Mihail Racoviță. Vizirul a chemat pe reprezentantul lui Antioh Cantemir la Poartă și i-a spus să-i scrie domnului ca să trimită boieri și „oameni de țară ca să dovedească pre Mihai vodă, să nu rămînie vizirul rușinat de către împărat". Antioh Cantemir a ales și trimis la Constantinopol boeri care erau „cu împotrivire lui Mihai Vodă și cîțiva breslași megieși de ai lui Mihai vodă, vasluieni, tot de cei buni de gură și de pîrît. Și s-au pîrît de față înaintea divanului împărătesc. Breslașii în gura mare strigau : „vîndutu-ne-ai ! vîndutu-ne-ai ! vîndutu-ne-ai la cochivechi ciocoilor ca pre mascuri și ca pre oi". Care numai ce hula divanul împărătesc și se mira toți pașii și agalarii de pira ce-i dau acei breslași lui Mihai Vodă. Și așa l-au dat iarăși rămas pre Mihai vodă să plătească banii la visteria împărătească, și iară îl închiseră încă la mai grea închisoare, la Babagefer"[294].

Cînd s-a introdus în Moldova această nouă obligație fiscală ? Ion Neculce ne informează că în anul 1637 Vasile Lupu, fiindcă la cererea sa sultanul și vizirul amînaseră plata birului țării timp de trei ani, a trimis „la Poartă poclon . . . împăratului și vizirului și altor turci mari, blane de spinări de soboli". Dar, adaogă cronicarul, poclonul n-a fost de nici un folos, fiindcă a „rămas obiceiul de dă țara bairamlîc în toți anii"[295]. Evident că deși turcii au continuat să pretindă, începînd chiar cu anul 1638, asemenea daruri, la o valoare din ce în ce mai ridicată, au trecut un număr de ani pînă s-a introdus în Moldova o dare nouă, pentru a fi acoperite asemenea cheltuieli.

După „sama" vtori vistierului Luca, din 3 august 1706, se luaseră, probabil pentru alte cheltuieli, 915 ughi și 6 potronici din poclonul bairamlîcului[296], deci se introdusese o dare specială, pentru acoperirea acestei obligații.

Dimitrie Cantemir a făcut o reclamație la Poartă împotriva lui Nicolae Mavrocordat pentru ploconul bairamlîcului, în care arăta că „au făcut multe nedreptăți în țară și au luat averea boierilor și pentru poclonul bairamlîcului . . . și l-au propit pentru sine"[297]. În primăvara anului 1711, Dimitrie Cantemir reînnoi reclamația împotriva lui Nicolae Mavrocordat, că ar fi luat în țară bairamlîcul[298]. Reclamația s-a dovedit însă neadevărată. Axintie Uricarul relatează că însuși Dimitrie Cantemir nu a plătit bairamlîcul și cu ocazia numirii a doua oară a lui Nicolae Mavrocordat turcii i-au cerut suma neplătită de înaintașul său, care se ridica la 50 pungi de bani[299]. Nicolae Mavrocordat ar fi arătat însă nu va putea plăti acei bani, fiindcă el, în cele nouă luni de domnie, cît a domnit prima dată, se străduise să îndeplinească toate poruncile dînd și bairamlîcul, „și toate cîte se dau din țară și au rămas plin de datorii, ce den țară n-au apucat să ia cît au dat, domnind numai nouă luni". Din porunca sultanului, însă, a fost pus „la popreală" pînă ce avea să dea banii[300].

Din 15 iulie 1714 s-a păstrat o mărturie a membrilor sfatului domnesc din care se constată că Nicolae Mavrocordat împrumutase din țară mai multe sume de bani pentru plata birului și a bairamlîcului. Pentru aceasta luase și de la Iordache Ruset, biv vel vornic, suma de 10 000 de lei. Boierii au recunoscut că domnul a dat banii la Poartă și își luau angajamentul ca să fie restituiți lui Iordache Ruset, „nefiind dator domnul să-i dea, fiind datoria țării"[301].

3. *LIPSA BANILOR*

Din scrisoarea cu data de 11 ianuarie 1636, adresată țăranilor din ținutul Hotin, pentru plata haraciului, prin care Vasile Lupu le cerea să contribuie cu cîte doi zloți de fiecare „nume", se amintește că se plătea și mai înainte, „*lipsele banilor*" . . . „Numai cine va da zloți bătuți să nu dea lipsele, așijderea cine va da potronic de argint, să dea cîte un ban leșescu, pentru căci să lasă cu scăderea acolo la haznaua împărătească"[302].

---

[294] *Ibidem*, p. 180 — 181.
[295] I. Neculce, *op. cit.*, p. 17.
[296] „Economia Națională", nr. 4 (1902), p. 237.
[297] Axintie Uricarul, *op. cit.*, p. 84.
[298] *Ibidem*, p. 83 — 84.
[299] *Ibidem*, p. 91.
[300] *Ibidem*, p. 92.
[301] N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 417 — 418.
[302] Arh. St. Buc., *Episcopia de Roman*, IV/58.

Turcii cînd primeau tributul socoteau şi valoarea de schimb a monedelor în circulaţie, obişnuit sub cea reală şi totdeauna trebuia să li se plătească în plus. Prin o asemenea operaţie ei ridicau intenţionat suma tributului. Acest adaus domnii îl aruncau tot pe contribuabilii sub numele de „lipsele banilor".

4. *SATARELE*

Ion Neculce ne informează că Antioh Cantemir, în domnia a doua (1705—1707) şi-a luat vistiernic pe Ilie Cantacuzino şi a scos „nevoi pe ţară", fiindcă avea „datorii la Ţarigrad". Gîndind că s-a plăti, scoase orînduele multe şi satarele"[303].

Satarele, satara (cuvînt turc) are aici sensul de dare excepţională[304], adică nu o dare anuală sau specială, ci o contribuţie nouă. Grigore II Matei Ghica făcea cunoscut la 15 februarie, 1736 că slujitorii joimiri, „roşii de la steagul cel mare agescu", care avuseseră cai buni şi arme, ca „nişte slujitori aleşi ... cu tot felul de biruri fost-au stropşiţi, atîta că au rămas foarte stricaţi, mai mult din pricina zapciilor ce-i avea, nefiind vrednici a-i chivernisi şi a-i apăra, fost-au călcaţi de obşte". De aceea el i-a scutit de „patru civerturi", de hîrtii, fumărit, *de satarale*, de lilşuri" şi altele[305].

5. *BANII STEAGULUI*

Sub denumirea de banii steagului trebuie să se înţeleagă o dare excepţională prin care s-a urmărit acoperirea unei părţi din cheltuielile făcute la Constantinopol de domni pentru obţinerea tronului[306], precum şi cu instalarea în Moldova. Din acest punct de vedere darea poate fi confundată cu mucarerul[307]. Nu se poate şti cînd s-a introdus. Pentru prima oară este menţionată în iulie 1632 sub denumirea de *darea sceptrului*[308], care trebuia plătită de locuitorii neprivilegiaţi sau nescutiţi, „cînd va veni întăi domnul" de la Poartă. Suma se ridica la doi ughi de persoană[309].

Fiind o dare cu totul ocazională ar fi explicabil de ce nu este amintită în documentele interne cu caracter fiscal pînă la începutul secolului al XVII-lea. S-ar părea că la început suma a fost mai redusă. În anul 1693, la preluarea tronului, Constantin Duca a pus „atunce pe mazili şi pe ţară *banii steagului*, grei bani"[310]. Şi datorită acestei dări se semnalează că o parte din ţărani fugeau din sate, dar slujitorii fiscului căutau să ia de la alţii sumele pe care trebuise să le plătească fugarii[311].

Suma de încasat pentru „banii steagului" se fixa de către vistierie, adică de domni şi de consilierii săi şi apoi se repartiza pe unităţile administrative şi pe categorii sociale. Lui Nicolae Mavrocordat, la începutul primei domnii (1709—1710), i-au fost reclamaţi Sturza fost vornic şi Ilie Catargiu fost spătar, de către mazili, că atunci „cînd au pus banii steagului, i-ar fi încărcat pe unii cu năpaste"[312]. Chiar şi boierii se speriaseră de Nicolae Mavrocordat din cauza banilor steagului[313]. Numai după nouă luni de domnie a lui Nicolae Mavrocordat a urmat Dimitrie Cantemir care imediat „au scos pe ţară două civerturi banii steagului, şi de cum era soma la Nicolai vodă, au mai scăzut pe ţară la un civert cîte trei mii de galbeni"[314]. Aşadar, Dimitrie Cantemir a redus din toată suma impusă de Nicolae Mavrocordat 6 000 de galbeni şi a eşalonat-o în două rate sau sferturi, însă la cît se ridica nu putem şti.

Cu cît domnii se schimbau mai des, locuitorii trebuiau să plătească această dare în acelaşi ritm. Dar, fiindcă datoriile contractate de domni la Constantinopol şi cheltuielile făcute cu luarea tronului nu se puteau acoperi numai din „banii steagului, obişnuit, se mai introduceau şi alte dări[315]. Despre instalarea ca domn în Moldova, a doua oară, a lui Grigore Ghica (1735—1741)

---

[303] Ion Neculce, *op. cit.*, p. 178.
[304] A. Scriban, *op. cit.*, p. 1 156.
[305] N. Iorga, *op. cit.*, p. 434 — 435.
[306] Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 79.
[307] C. Calmuschi, *op. cit.*, p. 137.
[308] Bibl. Acad., CCXXXVII/2.
[309] *Ibidem*.
[310] I. Neculce, *op. cit.*, p. 119.
[311] N. Iorga, *op. cit.*, vol. VI, p. 39.
[312] I. Neculce, *op. cit.*, p. 195 — 196.
[313] *Ibidem*, p. 196.
[314] *Ibidem*, p. 206.
[315] *Ibidem*, p. 304.

se relatează că după ce a „așezat boieriile și s-au mai curățat calabalîcurile, au scos banii steagului grei bani pe toată țara", alături de alte „dăjdi"[316]. Pentru încasarea acestor bani a numit boieri pe care „i-au pornit pe la ținuturi zi întîi a lui ghenarie, cu mare sîrguială și grabă de bani. Și bine n-au trecut ghenarie să istovească zlotașii banii steagului, au și păzit în luna lui februarie de au scos și văcărit, cîte un leu de cal și cîte un zlot de vită, iar cu mare grabă"[317]. După cum relatează un izvod contemporan, „strîngerea banilor steagului" de Grigore Ghica, începută la 1 ianuarie 1736, era aproape terminată la 16 aprilie, după care a introdus alte dări[318]. La 7 ianuarie 1737, același domn a dat voie egumenului de la mănăstirea Bogdana ca unde ar afla oamenii mănăstirii plecați „de la banii steagului încoace, să aibă a-i lua la urmă cu tot ce ar ave și să-și dea toate rămășițele ce ar fi rămas în nevoile ce au ieșit de la banii steagului păr acu"[319].

Constantin Mavrocordat (1 octombrie 1741), după ce a numit boierii de divan, „au scos banii steagului pe țară, de tot omul cîte 105 parale"[320]. După cum relatează izvoarele contemporane, banii steagului se plăteau de țărani, preoți, mazili și poate chiar de boieri. Evident însă că greul îl duceau tot masele exploatate. Anumite avantaje sau reduceri acordate de către unii domni la plata acestor dări n-au ușurat prea mult situația țăranilor, care și din cauza aceasta erau nevoiți să fugă din sate.

DAREA PE LOCUINȚE

Începînd cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, domnii Moldovei fiind mereu în căutarea altor surse de venituri, au introdus dări noi dînd naștere unei fiscalități brutale și lipsite de orice scrupul. Pentru încasarea lor, s-au folosit metode barbare. Din cauza înmulțirii și ridicării cuantumului dărilor, starea materială a țăranilor s-a înrăutățit continuu.

Numeroasele obligații bănești ale Moldovei și Munteniei față de Poartă ca și a cheltuielilor pe care locuitorii țărilor noastre au fost obligați să le suporte pentru aprovizionarea garnizoanelor turcești instalate în apropierea hotarelor de răsărit și nord ale Moldovei, au dus la ridicarea numărului și cuantumului dărilor în bani și în natură (cereale, vite, miere, unt, furaje pentru cai ș.a.). Ca asemenea contribuții să poată fi percepute de la o populație sărăcită domnii foloseau măsuri draconice. De exemplu domnitorul Gheorghe Duca denumit de cronicari „rău și cumplit și plin de toate răotatea", pentru comportarea avută față de locuitorii obligați să plătească dări, obișnuia să-i tortureze pe cei care nu-și puteau plăti dările exorbitante la care erau impuși. Ca să scape de închisoare și de maltratările la care erau expuși, mulți dintre locuitori, cum relatează un cronicar, „se duceau încotro puteau . . . lăsîndu-și toate în peire, și case și bucate și femei și copii". Dările noi, introdu-se de unii domnitori, au fost denumite de cronicarul Ion Neculce „rele și spurcate". Locuitorii, în special țăranii și tîrgoveții, care nu-și puteau plăti dările, îngroziți de tratamentul la care se expuneau — cum scrie același cronicar — „se ascundeau prin păduri ca fiarele sălbatice".

După criteriile dominante de impunere din evul mediu, spre sfîrșitul secolului al XVI-lea sau începutul celui următor constatăm în Moldova existența unei dări fixe pe clădiri, impunerea neținînd seama de valoarea locativă a imobilelor. Din secolul al XVIII-lea a existat tendința de a se impune spațiul locativ, tot la sume fixe. Prima dare la care au fost impuse imobilele locuite s-a numit ug (galben) de casă; zloți de casă și în sfîrșit fumărit. În documente, darea ne este indicată și prin expresia „acel ug ce se ia pentru casă ce să cheamă pentru fum".

Această dare este menționată pentru prima oară la 30 aprilie 1618[321].

Comparînd trei documente, primul de la Petru Șchiopul, din 9 februarie 1591[322], al doilea din 5 ianuarie 1600 de la Ieremia Movilă, în care este amintită o dare de „doi zloți"[323] și ultimul de la Miron Barnovschi, din 12 martie 1627, în care se menționează că exista — o dare „de doi zloți de casă"[324], am înclina să credem că darea a fost introdusă în timpul

---

[316] *Ibidem*, p. 336.
[317] *Ibidem*.
[318] *Ibidem*, p. 195 — 196.
[319] Arh. St. Buc., M-rea Bogdana, XLI/15.
[320] I. Neculce, *op. cit.*, p. 382, și 383.
[321] *D.I.R.A.*, sec. XVII, Vol. IV, nr. 328.
[322] *Ibidem*, sec. XVI, vol. IV, nr. 4.
[323] *Ibidem*, nr. 342.
[324] Arh. St. Buc., M-rea Sf. Sava, XXI/1.

unela din domniile lui Petru Şchiopul (1574 — 1579), (1582 — 1591), menţinută de Ieremia Movilă (1595 — 1606) şi de domnii care i-au urmat. În timpul domniei lui Vasile Lupu (1634 — 1653) s-a numit „zloţi de casă" sau „zloţi pentru casă" [325]. S-ar părea, că pînă la mijlocul secolului al XVII-lea suma plătită pentru imobilele de locuit n-a fost mai mare de doi zloţi.

Ni se pare interesant faptul că în timpul domniilor lui Gheorghe Ştefan (1653 — 1658) şi Gheorghe Ghica (1658 — 1659), darea nu mai este menţionată în documentele cu caracter fiscal. Poate a fost desfiinţată de aceşti domni pentru ca să-şi atragă simpatia locuitorilor neprivilegiaţi, sărăciţi de numeroasele dări percepute în timpul domniei lui Vasile Lupu. Ion Neculce ne informează că: Ştefăniţă Lupu (1659 — 1661) a voit „să scoată fumărit pe ţară, cîte şase orţi de casă, şi mainte vreme erau obiceiu de se da numai un leu pe casă". Cronicarul arată că dregătorii Iordache şi Toma Cantacuzino s-au opus şi „nu-l lăsa să scoată mai mult decît un leu şi-i dzicea să nu facă obicei nou, că nu-i bine. Iar Ştefăniţă Vodă îndată s-au mîniat şi au scos hangeriul şi s-au repedzit să de între-nşii şi ei au fugit din casă afară" [326].

Darea numită şi „galbeni de casă" a continuat să fie percepută de către domnitorii următori. În cronica atribuită lui Nicolae Costin s-au consemnat următoarele despre această dare: „au mai ieşit şi alt obiceiu nou, anume fumăritul, tot într-acesta an (1705), iarna cîte doi orţi de casă şi de grajdu sau de poiată, iar doi orţi, în tîrgu în Eşi. Eară la ţară au datu oamenii fumăritu cîte un zlot de casă". Ironic acelaşi cronicar adaugă:

„Aceste obiceiuri bune s-au izvodit în zilele lui Antioh Vodă (Cantemir) de i-au rămas pomană" [327]. Inovaţia a constat în extinderea dării şi pentru grajduri şi „poieţi" [328].

De la începutul secolului al XVIII-lea încep să se acorde scutiri de „galbeni de casă sau de fumărit" [329], dar din timpul celei de a doua domnie a lui Mihail Racoviţă (1707 — 1709) darea s-a numit invariabil „fumărit" [330]. Tot Mihail Racoviţă a hotărît ca darea pe locuinţe să fie proporţională cu numărul coşurilor, care indicau numărul camerelor de locuit. El a mai venit şi cu o altă inovaţie şi anume fixarea dării la o sumă exagerat de mare şi anume „cîte doi ughi" (galbeni) de fiecare coş. Văzînd aceasta „ticăloşii pămînteni — cum scrie cronicarul — mulţi şi-au stricat căscioarele de le-au risipit din temelie, alţii risipeau hornurile (coşurile) de pe căscioare; căci cîte hornuri avea omul la casa lui, de tot hornul (trebuia să plătească) cîte doi ughi, şi măcar că era iarnă, eară bieţii oameni şi babele şi alte sărăcime pustiau casele şi fugeau în lume plîngînd cu lacrimi şi suspinînd, că altă căscioară nu plătea (nu valora) nici doi orţi[331]. S-ar putea totuşi susţine că Mihail Racoviţă a încercat o impunere după valoarea locativă. Evident că o casă cu mai multe coşuri avea mai multe camere, sau un spaţiu locuibil mai extins decît al unei locuinţe cu o singură încăpere. Totuşi trebuie subliniat că impunerea a fost extrem de exagerată, depăşind posibilităţile de plată ale impozabililor şi valoarea locuinţelor, caz neobişnuit în politica fiscală a vremurilor. Fumăritul este menţionat pentru ultima oară în timpul celei de a doua domnii a lui Grigore II Matei Ghica (1735 — 1741)[332].

Pe categorii sociale fumăritul se plătea de către vecinii boiereşti şi mănăstireşti, de locuitorii aşezaţi în slobozii, după trecerea termenului de scutire, de preoţi şi diaconi, dacă nu aveau scutiri speciale, de locuitorii oraşelor, de slujitorii militari dacă nu fuseseră scutiţi şi chiar de posluşnici.

Boierii şi membrii clerului înalt nu plăteau fumărit.

Slujitorii visteriei, care percepeau fumăritul în documente sînt indicaţi cu expresia: „cei care vor lua ughi pentru casă" [333].

Contemporanii recunosc că fumăritul a fost o dare foarte grea şi în loc ca autorităţile să încurajeze construirea de locuinţe mai spaţioase, impunerea locuitorilor la „fumărit" a dus chiar la distrugerea unei părţi a fondului locativ existent. Darea fumăritului ne oferă încă un exemplu de exploatare şi lipsă de grijă din partea statului feudal pentru asigurarea condiţiilor normale de viaţă ale locuitorilor.

Încasarea fumăritului se făcea şi prin arendare.

---

325 Doc. din 7 aprilie 1635 în fondul Muzeului Municipal din Suceava.
326 Ion Neculce, *op. cit.*, p. 26.
327 M. Kogălniceanu, *op. cit.*, vol. III, p. 52.
328 Coteţ pentru păsări.
329 Melchisedec, *Cronica Romanului* I, p. 321.
330 Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 144 — 145; N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. VI, p. 426.
331 M. Kogălniceanu, *op. cit.*, vol. II, p. 57.
332 N. Iorga, *op. cit.*, p. 108.
333 Bibl. Acad. DXCI/26.

Arendaşii avansau visteriei suma oferită la licitaţie iar ei încasau cît puteau, evident că mai mult decît plătiseră. Cel care a introdus arendarea fumăritului a fost tot Mihail Racoviţă. Cronicarul scoţînd în evidenţă nenorocirile aduse de această dare, în special populaţiei sărace, a consemnat că şi „cei care au cumpărat (arendat) acel fumărit, li s-au stins la mulţi casele", fiindcă au împrumutat bani de la cămătari turci, ca să plătească arenda, dar nu au putut încasa cît au plătit[334].

Măsura luată de Mihail Racoviţă de a ridica atît de mult valoarea fumăritului a fost considerată ca o măsură extrem de abuzivă şi nu poate fi admisă scuza unui cronicar care a susţinut că, „nevoia schimbă legea" [335], mai ales că acest domn îşi făcuse obiceiul de a împrumuta bani pe care nu-i mai restituia, iar stolnicii săi din „jaful tîrgului ţineau cuhnea" (bucătăria) domnească[336].

LES IMPÔTS PERSONNELS DE LA POPULATION DE MOLDAVIE ET LES IMPÔTS EN ARGENT POUR LES TURCS DÈS LA FONDATION DE L'ÈTAT ET JUSQU'À LA RÈFORME DE CONSTANTIN MAVROCORDAT 1359—1741

Résumé

Au Moyen Âge les impôts ont eu des noms divers et ont été liés à l'organisation de l'Etat. Du grand nombre d'impôts introduits et recouvrés au Moyen Âge les plus anciens ont été l'impot personnel *(capitaţia)* et la posada. L'impôt recouveré pour le tribut s'appelait l'impôt imperial, hors l'impôt princier recouvré par le prince. Cet impôt s'appelait aussi le grand impôt impérial ou *bir, dajde* ou *posada* a été au debut l'obligation d'une catégorie d'habitants de construire des fortifications pour ou autour de centres urbaines, transformé ensuite en contribution pècuniaire pour l'entretien des garnisons, des cités ou d'autres points fortifiés.

La *jold* a été la contribution destinée à l'armée pour son entretiens et son équipement.

50 aspres a été un impôt d'exception introduit vers la fin du XVIe siecle.

L'impôt en *zloty, ducats, lei, thalers* a en le même caractère que celui de 50 aspres et on l'a introduit au début du *XVII*[e] siecle.

Mucarer a été grand et petit et on le payait aux Turcs à l'occasion des cérémonies de renouvellement du règne.

Bairamlic était la somme payée annuellement par les princes au sultan et à ses dignitaires à l'occasion de la fête du bairam.

Le manque d'argent etait une somme d'argent versée dans la trésorerie de l'Etat Turc pour recouvrir la réduction de la valeur des monnaies caracteristiques au paiement du tribut.

L'argent du drapeau a été le nom de l'impôt recouvré des habitats par lequel on compensait les dépenses faites par les princes à Constantinople pour obtenir le trone.

L'impôt pour les habitations s'appelait *fumărit*.

---

[334] M. Kogălniceanu, *op. cit.*, vol. II, p. 57.
[335] *Ibidem*, vol. III, p. 141 — 142.
[336] Ion Neculce, *op. cit.*, p. 181.